

MEVROUW KONIJN, MENEER KONIJN OF GEWOON KONIJN?

**EEN ONDERZOEK NAAR GENDER EN
GENDERSTEREOTYPERING BIJ DIERLIJKE PERSONAGES IN
KINDERBOEKEN**

Linde Wille

Studentennummer: 02007741

Promotor: Prof. Dr. Sofie Decock

Masterproef ingediend tot het behalen van de academische graad van

Master of Arts in de meertalige communicatie: combinatie van ten minste twee talen – Nederlands, Duits, Spaans

Academiejaar: 2024-2025

Preambule inzake IA-gebruik: In dit onderzoek werd de AI-tool ChatGPT gebruikt. Deze werd uitsluitend ingezet om de leesbaarheid van de tekst te verbeteren en niet op een generatieve manier.

Voorwoord

Als iemand mij zou vragen: “Wat is het zwaarste dat je in je academische carrière al hebt moeten doen?”, dan antwoord ik zonder aarzelen: “Mijn masterproef”, die nu voor u ligt. En ik vermoed dat velen mij daarin zouden bijtreden. Na een stressvolle periode, lange dagen in de bibliotheek en tal van zuchten (en ja, ook enkele vloeken), ben ik niet alleen opgelucht dat deze masterproef tijdig afgerond is, maar ook oprecht trots op het resultaat dat ik hier presenteer.

Doordat je zo intensief met een onderwerp bezig bent, vergeet je soms dat je daadwerkelijk onderzoek voert en nieuwe inzichten genereert die tot dan toe onderbelicht bleven. Het besef dat ik écht iets nieuws ontdekte, kwam pas wanneer ik buiten mijn vakgebied met anderen over mijn onderzoek sprak. De kennis die ik verwierf door literatuurstudie en eigen analyse bleek specifiekere dan ik zelf had ingeschat. En vooral: kinderliteratuur bleek niet alleen een boeiend, maar ook een maatschappelijk relevant domein. De resultaten van mijn onderzoek wisten mensen te verrassen, of confronteerden hen met het feit dat zelfs in iets ogenschijnlijk “onschuldigs” als kinderliteratuur hardnekkige genderstereotypen kunnen schuilgaan. Sommigen werden zelfs teruggekatapulteerd naar hun eigen kindertijd en begrepen plots waarom net dat ene boek hun lievelingsboek was: ze herkenden zich in het hoofdpersoonage.

Tot slot wil ik graag enkele mensen bedanken die hebben bijgedragen aan het tot stand komen van dit onderzoek. In de eerste plaats bedank ik mijn promotor, professor dr. Sofie Decock. Ook mijn bachelorproef schreef ik onder haar begeleiding en opnieuw kon ik rekenen op eerlijke, duidelijke en bruikbare feedback waarmee ik concreet aan de slag kon. Daarnaast stond ze steeds open voor vragen en overleg.

Verder ben ik mijn mama, papa en zus bijzonder dankbaar. Ze vormden een belangrijke mentale steun in de moeilijker momenten. Bovendien hielpen ze met het verzamelen van de boeken uit mijn corpus — vaak meermaals, zonder te morren — en bleven ze onophoudelijk geloven dat ik deze uitdaging tot een goed einde zou brengen.

Ik wens u veel leesplezier bij het doornemen van deze masterproef.

Linde Wille

Gent, mei 2025

Abstract

In dit onderzoek wordt een corpus van 54 oorspronkelijk Nederlandstalige kinderboeken met uitsluitend dierlijke personages geanalyseerd. In een eerste fase wordt nagegaan wat de verhoudingen tussen verschillende genderidentiteiten zijn, welke talige en visuele strategieën worden ingezet om personages als vrouwelijk of mannelijk voor te stellen en welke strategieën worden aangewend om personages neutraal voor te stellen. In het tweede deel wordt onderzocht in hoeverre er een correlatie bestaat tussen het grammaticale geslacht van het dier en het gender dat aan het dierlijke personage wordt toegekend in het verhaal. Daarnaast wordt nagegaan welke genderstereotypen voorkomen in zowel de tekstuele als visuele componenten van de boeken en of er ook voorbeelden zijn die deze stereotypen doorbreken. Ten slotte wordt onderzocht of het gender van de auteur een invloed uitoefent op het gender van het hoofdpersoon en de personages in het algemeen. Uit de analyse blijkt dat mannelijke personages duidelijk domineren binnen het corpus en dat expliciet non-binaire identiteiten volledig afwezig zijn. Gender wordt voornamelijk via talige middelen geconstrueerd, met illustraties als ondersteunende factor. Neutrale personages blijven doorgaans neutraal door het vermijden van voornaamwoorden en genderspecifieke namen. Er is een gedeeltelijke correlatie tussen het grammaticale geslacht van het dier en het toegewezen gender, al is deze correlatie niet absoluut. Genderstereotypen blijken ook in boeken met uitsluitend dierlijke personages aanwezig, zij het in beperktere mate. Het gender van de auteur lijkt voornamelijk invloed te hebben bij mannelijke auteurs: zij schrijven vaker over mannelijke hoofdpersonages. Bij vrouwelijke auteurs blijft een mannelijke dominantie aanwezig, ondanks hun eigen genderidentiteit. Het doel van dit onderzoek is om leerkrachten, ouders, onderwijsprofessionals, auteurs, illustratoren en uitgeverijen bewust te maken van deze bevindingen zodat zij deze kunnen meenemen in toekomstige keuzes en representaties binnen de kinderliteratuur.

Key words: gender, geslacht, kinderliteratuur, genderstereotypen, grammaticaal geslacht, male bias

Inhoudsopgave

Lijst met afkortingen	7
Lijst van figuren en tabellen	9
Inleiding	10
1. Literatuurstudie	13
1.1. Begrippen	13
1.1.1. Het verschil tussen gender en geslacht	13
1.1.2. Male bias	14
1.2. Genderrepresentatie in kinderboeken	15
1.3. Genderstereotypen in kinderboeken	17
1.4. De invloed van lezen en voorlezen op kinderen	19
1.5. Dieren in kinderboeken	23
1.6. Het grammaticale geslacht in het Nederlands	24
1.7. Conclusie en hypothese	27
2. Methode	29
2.1. Aanleggen van het corpus	29
2.2. Beschrijving van het corpus	31
2.3. Analyse van het corpus	34
3. Resultaten	37
3.1. Genderidentiteit	37
3.1.1. Verhouding tussen alle personages	37
3.1.2. Verhouding tussen vrouwelijke en mannelijke hoofdpersonages	38
3.1.3. Op welke manieren wordt het gender bepaald?	39
3.1.4. Welke strategieën worden gebruikt om personages neutraal te houden?	46
3.1.5. Personages in de titel	49
3.1.6. Conclusie	50
3.2. Genderidentiteit en genus	51
3.2.1. Overzicht tabel	51
3.2.2. Bespreking van de resultaten	54
3.2.3. Conclusie	56
3.3. Genderstereotypen	57
3.3.1. Tekstuele stereotypen	58
3.3.2. Ingaan tegen tekstuele genderstereotypen	62
3.3.3. Stereotypen in illustraties	64
3.3.4. Conclusie	65

3.4.	Invloed gender auteur	66
3.4.1.	Bepaalt het gender van de auteur wat het geslacht is van het hoofdpersonage?	66
3.4.2.	Bepaalt het gender van de auteur welk geslacht bij de personages in de meerderheid is?	67
3.4.3.	Conclusie	68
4.	Discussie	69
5.	Beperkingen van het onderzoek en suggesties voor verder onderzoek	73
6.	Conclusie	75
	Bibliografie	77
	Geciteerde kinderboeken	82

Aantal woorden: 18.884

Lijst met afkortingen

bv.: bijvoorbeeld

d.w.z.: dit wil zeggen

enz.: enzovoort

nl.: namelijk

p.: pagina

Lijst van figuren en tabellen

Figuur 1: Verhouding vrouwelijke, mannelijke en neutrale personages in %

Figuur 2: Verhouding vrouwelijke en mannelijke hoofdpersonages in %

Figuur 3 Overzicht gehanteerde strategieën om geslacht personage kenbaar te maken

Tabel 1: Geselecteerde kinderboeken

Tabel 2: Factoren om het personage het vrouwelijk/mannelijk geslacht te geven

Tabel 3: Voorkomen van diersoorten, hun gender en het genus

Tabel 4: Meest voorkomende diersoorten over alle categorieën heen

Tabel 5: Meest voorkomende diersoorten met mannelijk of vrouwelijk geslacht

Inleiding

Voorlezen en lezen spelen een cruciale rol in de ontwikkeling van kinderen. Kinderliteratuur beïnvloedt hoe kinderen de wereld waarnemen en interpreteren. Kinderboeken kunnen echter bepaalde groepen of genderidentiteiten over- of ondervertegenwoordigen en daarmee een vertekend beeld van de werkelijkheid creëren. Bovendien kunnen ze bestaande genderstereotypen bevestigen of versterken. Aangezien dierlijke personages een belangrijk onderdeel vormen van literatuur voor jonge kinderen onderzoekt deze masterproef in welke mate genderstereotypen en de representatie van verschillende genderidentiteiten aanwezig zijn in kinderboeken waarin uitsluitend dierlijke personages voorkomen.

In dit onderzoek komen verschillende thema's aan bod waaronder gender, geslacht, genderstereotypen, male bias en grammaticaal geslacht. Op basis van deze thema's kan dit onderzoek gesitueerd worden binnen de domeinen van de toegepaste taalkunde, discoursanalyse en genderstudies.

Deze masterproef tracht een antwoord te formuleren op vier onderzoeksvragen, elk gekoppeld aan een specifiek thema. Het eerste thema kan in twee deelvragen worden opgedeeld:

1) Genderidentiteit:

- a) Wat is de spreiding van vrouwelijke en mannelijke dierlijke personages in de onderzochte kinderboeken? Zijn er boeken waarin het gender van het dierlijke personage open of onduidelijk blijft, en indien ja, hoe frequent komt dit voor?
- b) Uit welke multimodale cues kan het gender van het dierlijke personage worden afgeleid? Wordt dit uitsluitend talig uitgedrukt of ook visueel?

2) Genderidentiteit en genus:

In hoeverre bestaat er een correlatie tussen het door de auteur toegewezen gender aan een dierlijk personage en het grammaticale geslacht van dat dier? (Wordt een hond bv. steeds als een mannelijk personage voorgesteld doordat dit woord volgens de Woordenlijst Nederlandse Taal een mannelijk grammaticaal geslacht heeft?)

3) Genderstereotypering:

In hoeverre worden de dierlijke personages op een genderstereotype manier weergegeven? Welke stereotypen worden in de onderzochte kinderboeken aan dierlijke personages toegewezen op basis van hun gender?

4) Auteur:

Heeft het gender van de auteur een invloed op genderidentiteit en genderstereotypering van dierlijke personages?

Om deze vragen te beantwoorden, werd een corpus samengesteld van 54 oorspronkelijk Nederlandstalige boeken geschreven door Vlaamse en Nederlandse auteurs. De geselecteerde boeken bevatten uitsluitend dierlijke personages. Bij de analyse werd aandacht besteed aan het gender van de personages, de voorgestelde dieren en hun grammaticaal geslacht, de visuele en tekstuele representaties van genderstereotypen en het gender van de auteurs.

Hoewel reeds veel onderzoek werd verricht naar de representatie van genderidentiteiten en genderstereotypen in kinderboeken en er al kleinschalige studies bestaan over het grammaticaal geslacht van dieren in het algemeen (en enkele specifiek over schoolboeken) bestaat er nog geen corpusonderzoek dat zich specifiek richt op oorspronkelijk Nederlandstalige kinderboeken met uitsluitend dierlijke personages. Boeken met uitsluitend dierlijke personages maken echter wel een aanzienlijk deel uit van de kinderliteratuur en oefenen bijgevolg een grote invloed uit op jonge kinderen. Bovendien verschilt het genussysteem van taal tot taal, waardoor dit thema in verschillende taalsystemen anders benaderd wordt.

De resultaten van dit onderzoek kunnen waardevolle inzichten bieden aan ouders, opvoeders, leerkrachten en andere personen die regelmatig in contact komen met jonge kinderen. Daarnaast kunnen de bevindingen uitgeverijen aanzetten tot reflectie over een maatschappelijk relevant onderwerp dat aan belang blijft winnen. Omdat dit onderzoek zich specifiek richt op oorspronkelijk Nederlandstalige boeken zijn de resultaten in het bijzonder relevant voor Vlaamse en Nederlandse uitgeverijen en auteurs.

Het eerste deel van deze masterproef bestaat uit een literatuurstudie en is opgedeeld in twee secties. Eerst worden enkele relevante begrippen toegelicht en gedefinieerd. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van eerder onderzoek met betrekking tot genderrepresentatie in kinderboeken, genderstereotypen in kinderboeken, de invloed van lezen en voorlezen op kinderen, dieren in kinderboeken en het grammaticale geslacht in het Nederlands. In het tweede deel wordt de methodologie van dit onderzoek beschreven. Eerst wordt uiteengezet hoe het corpus werd samengesteld, vervolgens volgt een uitgebreide beschrijving van het corpus en tot slot wordt toegelicht hoe de data aan de hand van het corpus geanalyseerd werden. In het derde deel worden de resultaten van de analyse gepresenteerd, ingedeeld in vier thema's: de verhouding tussen genderidentiteiten, de correlatie tussen gender en grammaticaal geslacht,

genderstereotypen en de invloed van het gender van de auteur. Deel vier behandelt de interpretatie en bespreking van de resultaten. In het vijfde deel worden de beperkingen van het onderzoek toegelicht en suggesties voor toekomstig onderzoek geformuleerd. Tot slot wordt in het zesde deel een algemene conclusie gepresenteerd.

1. Literatuurstudie¹

1.1. Begrippen

1.1.1. Het verschil tussen gender en geslacht

In de volksmond worden de termen *gender* en *geslacht* vaak door elkaar gebruikt. Ook de definities die Van Dale (2025) aan deze termen geeft, tonen aan dat deze begrippen nauw verwant zijn en soms als synoniemen worden beschouwd. Voor dit onderzoek is het echter belangrijk om deze termen duidelijk van elkaar te onderscheiden. Ook binnen de wetenschappelijke literatuur wordt een onderscheid gemaakt tussen beide begrippen. Het is bovendien belangrijk om dit onderscheid te hanteren omdat iemands gender en geslacht niet noodzakelijk met elkaar overeenstemmen zoals bv. bij transgenderpersonen of mensen met een genderidentiteit die zich niet binnen het binaire systeem van vrouwelijk en mannelijk situeert.

Geslacht is een categorie die bij de geboorte wordt toegekend en zowel medische als juridische implicaties met zich meebrengt (Butler, 1990). Het verwijst naar de biologische kenmerken van een persoon, in het bijzonder de geslachtsorganen. Volgens een studie van de Canadian Institutes of Health Research (2023) omvat dit naast fysieke kenmerken – geslachtsorganen – ook chromosomen, genen, hormonen en interne anatomie. Binnen deze categorie wordt doorgaans uitgegaan van een dichotomie met enerzijds vrouwen, met vrouwelijke geslachtsorganen, en anderzijds mannen, met mannelijke geslachtsorganen. Daarnaast is er een minderheid van personen die zowel vrouwelijke als mannelijke geslachtsorganen vertonen. Voor hen wordt de term *interseksualiteit* gebruikt (Schröter, 2003. p. 36).

Gender verwijst naar het sociale geslacht van een persoon, terwijl *geslacht* slaat op de biologische component (Vandermassen, 2019). *Gender* omvat de zelfgekozen en sociaal geconstrueerde identiteit van een individu, evenals sociaal geconstrueerde rollen, gedragingen en uitingen (Canadian Institutes of Health Research, 2023). Volgens Butler (1990) is gender een vorm van performance, iets dat een persoon doet in de plaats van iets dat men is. Gender wordt begrepen als een continuüm van verschillende genderidentiteiten die zich niet beperken tot het

¹ Voor de literatuurstudie werden delen vertaald uit het Duits en aangepast op basis van de bachelorproef van Linde Wille, *Gendergerechte Sprache in Kinderliteratur: Geschlechterrepräsentation, Stereotype und ihren Einfluss auf Kinder*. Ook citaties uit anderstalige onderzoeken werden door de auteur van dit onderzoek vertaald.

binaire onderscheid tussen vrouwen en mannen. De lijst van genderidentiteiten is uitgebreid, niet-exhaustief en bovendien onderhevig aan verandering.

Ondanks hun uiteenlopende definities kunnen gender en geslacht niet als volledig losstaande begrippen beschouwd worden. Iemands biologische kenmerken kunnen immers een invloed uitoefenen op hoe de genderidentiteit van die persoon zich ontwikkelt. Genderidentiteit wordt echter ook beïnvloed door sociale en culturele factoren, wat resulteert in een complexe wisselwerking tussen verschillende invloeden.

Hoewel *geslacht* en *gender* sterk met elkaar verbonden zijn, verschillen ze dus fundamenteel in betekenis. In dit onderzoek wordt bewust een onderscheid gemaakt tussen beide termen. Wanneer verwezen wordt naar de dichotomie tussen vrouw en man, bv. in het kader van grammaticaal geslacht of personages waaraan expliciet een geslacht wordt toegekend, wordt de term *geslacht* gehanteerd. Gaat het daarentegen over het volledige spectrum van genderidentiteiten, bv. bij verwijzingen naar kinderen, ouders, auteurs of illustratoren, dan wordt de term *gender* gebruikt.

Een bijkomend relevant begrip in dit onderzoek is *genus*. Volgens Van Dale (2025) kan dit als synoniem voor *geslacht* fungeren. Binnen de context van dit onderzoek, dat zich binnen het domein van de taalkunde situeert, verwijst *genus* echter uitsluitend naar het taalkundige, oftewel grammaticale, geslacht. In het Nederlands heeft elk zelfstandig naamwoord minstens een van de volgende grammaticale geslachten: mannelijk, vrouwelijk of onzijdig. Zowel de termen *genus* als *grammaticaal geslacht* worden in deze masterproef gehanteerd.

1.1.2. Male bias

Male bias is een term die veelvuldig gebruikt wordt, met name binnen het feministische discours (bv. vzw RoSa) en binnen genderstudies. Om dit concept te verduidelijken, is het belangrijk eerst het begrip *bias* toe te lichten. Van Dale (2025) definieert *bias* relatief eenvoudig als een “vooroordeel” of “vervorming”. Een gepaste Nederlandse vertaling zou ook ‘vooringenomenheid’ kunnen zijn (eigen vertaling).

Aangezien de term afkomstig is uit het Engels biedt het Cambridge Dictionary (2025) een meer genuanceerde definitie: “het steunen of tegenwerken van een bepaald persoon of ding op een oneerlijke manier omdat je je oordeel laat beïnvloeden door persoonlijke meningen” (eigen vertaling). Hoewel Hammersley (1997) de term als ambigu beschouwt, zijn ‘vooroordeel’ en ‘oneerlijk’ centrale elementen in de betekenis. Deze begrippen impliceren dat het gaat om een negatief fenomeen.

De Woordenlijst Inclusieve Taal (2023) van VRT beschrijft *gender bias* als de “ongerechtvaardigde en vaak onbewuste vooringenomenheid of neiging om het ene geslacht² boven het andere te verkiezen”. Gender bias is een overkoepelende term want ook de *female bias* bestaat. In dit onderzoek ligt de nadruk echter op *male bias*. Deze houdt in dat mannen als norm worden beschouwd: er wordt impliciet aangenomen dat een persoon mannelijk is tenzij anders aangegeven. Andere genderidentiteiten worden bijgevolg gezien als afwijkingen van de standaard.

Male bias manifesteert zich niet alleen in maatschappelijke structuren, maar ook in taal – waaronder het Nederlands (Woordenlijst Inclusieve Taal, 2023). Zo wordt bv. in het Nederlands vaak de grammaticaal mannelijke vorm gebruikt wanneer verwezen wordt naar gemengde groepen van mensen ongeacht hun genderidentiteit.

1.2. Genderrepresentatie in kinderboeken

Er is reeds aanzienlijk veel onderzoek gevoerd naar genderrepresentatie in kinderboeken. Deze studies richtten zich doorgaans op analyses van de vertegenwoordigde genderidentiteiten en hun relatieve frequentie. Algemeen blijkt uit dit onderzoek dat kinderliteratuur wordt gedomineerd door mannelijke personages, dat vrouwelijke personages ondervertegenwoordigd zijn, en dat expliciete representaties van non-binaire identiteiten doorgaans afwezig zijn. In dit hoofdstuk worden deze bevindingen meer in detail besproken aan de hand van enkele relevante studies binnen dit onderzoeksdomein.

In het onderzoek van Filipovic (2018) werden vijftien Engelstalige kinderboeken geanalyseerd. Er werd nagegaan wat het gender was van de hoofdpersonages, nevenpersonages en personages in de titel. Ook de afbeeldingen op de cover en de illustraties in de verhalen werden meegenomen in de analyse. De resultaten toonden een duidelijke dominantie van mannelijke personages in alle onderzochte categorieën. In 82 % van de gevallen betrof het een mannelijk personage in de titel, terwijl mannelijke personages in 72 % van de gevallen het hoofdpersonage waren. Deze resultaten illustreren de ongelijkheid tussen mannelijke en vrouwelijke representatie in de onderzochte boeken.

Eén resultaat uit het onderzoek van Filipovic (2018) lijkt deze conclusie op het eerste gezicht te nuanceren. Volgens de verzamelde gegevens was slechts 45 % van alle personages mannelijk. Dit betekent echter niet dat de overige 55 % vrouwelijk was. Slechts 16 % van de personages werd

² Door te verwijzen naar “het ene geslacht” en “het andere geslacht” met bepaalde lidwoorden, duidt VRT hier op de dichotomie tussen vrouw en man. De formulering had inclusiever gekund door beide bepaalde lidwoorden te vervangen door onbepaalde.

als vrouwelijk gecodeerd, terwijl 39 % als genderneutraal werd omschreven. Deze aanduiding betekent niet noodzakelijk dat de personages zich als non-binair identificeren. Het is waarschijnlijk dat deze personages, in afwezigheid van expliciete aanwijzingen, alsnog door lezers als mannelijk worden geïnterpreteerd op basis van de zogenaamde male bias. Belangrijk blijft dat slechts 16 % van alle personages expliciet als vrouwelijk werd voorgesteld – bv. door het gebruik van vrouwelijke voornaamwoorden – en dat er dus sprake is van een aanzienlijke genderongelijkheid. Vermeldenswaardig is dat het onderzochte corpus niet uitsluitend dierlijke personages bevatte. Een mogelijke verklaring voor het hoge aantal neutrale personages is de aanwezigheid van dierlijke personages, hoewel dit aandeel niet exclusief was.

Een gelijkaardige conclusie werd getrokken door Casey et al. (2021) die een corpus van 3280 kinderboeken, gepubliceerd tussen 1960 en 2020, analyseerden. Ook in deze studie bleven vrouwelijke personages ondervertegenwoordigd. Non-binaire identiteiten werden niet in rekening gebracht. Op diachroon vlak werd wel een trend vastgesteld naar meer evenwicht tussen mannelijke en vrouwelijke personages, hoewel volledige gelijkheid niet werd bereikt.

McCabe et al. (2011) onderzochten een corpus van 5618 kinderboeken, gepubliceerd tussen 1900 en 2000. Uit deze analyse bleek eveneens een dominantie van mannelijke personages: 57 % van de hoofdpersonages was mannelijk tegenover 31 % vrouwelijke hoofdpersonages.

Naast de kwantitatieve analyse van genderrepresentatie onderzochten Casey et al. (2021) ook enkele bijkomende factoren. Factoren die in beschouwing werden genomen waren onder andere het gender van de auteur, de leeftijd van de doelgroep, het soort personage (menselijk of niet-menselijk) en het genre (fictie of non-fictie). Uit het onderzoek bleek dat boeken van mannelijke auteurs een groter aandeel mannelijke personages bevatten. Daarnaast bleef de mannelijke dominantie bestaan bij niet-menselijke personages. Zowel in fictie als in non-fictie werden er meer mannelijke dan vrouwelijke personages vastgesteld. Bovendien bleek het aandeel mannelijke personages groter in boeken gericht op jongere kinderen dan in boeken voor oudere lezers. Het gender van de auteur is dus mogelijk een verklarende factor voor de oververtegenwoordiging van mannelijke personages.

Tot slot bleek uit het onderzoek van Oskamp et al. (1996) dat ook in de titels van kinderboeken vaker verwezen wordt naar mannelijke dan naar vrouwelijke personages. Het corpus voor dit onderzoek bestond uit 22 kinderboeken. Twee daarvan bevatten geen dierlijke of menselijke personages en werden uitgesloten. In slechts de helft van de overige titels werd verwezen naar een personage met een duidelijk gender. In zeven gevallen ging het om een mannelijk personage tegenover drie verwijzingen naar een vrouwelijk personage.

Op basis van deze corpusonderzoeken kan geconcludeerd worden dat er in kinderboeken een structurele oververtegenwoordiging is van mannelijke personages ten opzichte van vrouwelijke personages. Personages die een andere genderidentiteit vertegenwoordigen dan vrouw of man komen nauwelijks aan bod. Er kan bovendien niet zomaar van worden uitgegaan dat personages die als neutraal gecodeerd zijn, door lezers als non-binair worden geïnterpreteerd. Volgens het principe van de male bias worden dergelijke personages eerder als mannelijk waargenomen, tenzij expliciet anders aangegeven (Filipovic, 2018). In de besproken studies werd doorgaans geen onderscheid gemaakt tussen menselijke en dierlijke personages. Enkel Casey et al. (2021) maakten een onderscheid tussen menselijke en niet-menselijke personages waarbij de tweede categorie niet beperkt bleef tot dieren maar ook fantasiewezens en levenloze objecten omvatte.

Het huidige onderzoek gaat na of deze tendensen – mannelijke dominantie, vrouwelijke minderheid en afwezigheid van non-binaire identiteiten – ook terug te vinden zijn in oorspronkelijk Nederlandstalige kinderboeken met uitsluitend dierlijke personages. Deze analyse komt aan bod in hoofdstuk 3.1 en sluit aan bij de eerste deelvraag binnen het onderdeel genderidentiteit: *Wat is de spreiding van vrouwelijke en mannelijke dierlijke personages in de onderzochte kinderboeken? Zijn er boeken waarin het gender van het dierlijke personage open of onduidelijk blijft, en indien ja, hoe frequent komt dit voor?*

1.3. Genderstereotypen in kinderboeken

Genderstereotypen zijn diep ingebed in zowel de werkelijkheid als in fictie, waaronder kinderboeken. Dit hoofdstuk biedt een overzicht van wetenschappelijk onderzoek naar hoe genderstereotiepe rollen worden gerepresenteerd in kinderliteratuur.

Brunner et al. (2019) analyseerden een omvangrijk corpus van 50.000 Duitstalige kinder- en jeugdboeken, waaronder ook vertalingen, afkomstig uit de bibliotheekcollectie van de Universiteit van Frankfurt am Main. Elk boek werd gecodeerd aan de hand van twintig kernwoorden die het thema weergaven (bv. ‘avontuur’, ‘school’, ‘reizen’) en het gender van het hoofdpersonage. Op basis van deze trefwoorden werden netwerken geconstrueerd. Hieruit bleek het volgende: “(...) die Schlagwörter „Abenteuer“ und „Abenteurerzählung“ [sind] wesentlich häufiger mit dem Schlagwort „Männlicher Protagonist“ verknüpft als mit „Weiblicher Protagonist“. Männliche Helden erleben unserer Analyse zufolge im Schnitt weit mehr als doppelt so viele Abenteuer wie ihre weiblichen Pendants” (Brunner et al., 2019).

Eigen vertaling: “(...) de trefwoorden ‘avontuur’ en ‘avonturenverhaal’ [zijn] veel nauwer verbonden met het trefwoord ‘mannelijke protagonist’ dan met ‘vrouwelijke protagonist’. Volgens

onze analyse beleven mannelijke helden gemiddeld meer dan dubbel zo veel avonturen als hun vrouwelijke tegenhangers”.

Daarnaast bleek uit het onderzoek dat verhalen met vrouwelijke hoofdpersonages minder vaak rond het thema ‘avontuur’ draaien en zich eerder in het alledaagse leven situeren, met terugkerende thema’s zoals ‘school’ of ‘familie’. In avonturenboeken was ‘vriendschap’ het enige trefwoord dat in zowel mannelijke als vrouwelijke netwerken terugkwam. De netwerken rondom mannelijke hoofdpersonages waren bovendien omvangrijker en coherenter, wat wijst op een grotere thematische diversiteit. Typische trefwoorden binnen deze netwerken waren ‘gevaar’, ‘reis naar het buitenland’ en ‘VS’ (Verenigde Staten), terwijl vrouwelijke netwerken eerder begrippen bevatten als ‘schoolvakantie’, ‘mens/dieren’ en ‘Duitsland’³, wat duidt op minder spectaculaire avonturen.

Mermelstein (2023) bouwt voort op dergelijke bevindingen en vatte op basis van eerdere studies de stereotiepe eigenschappen van vrouwelijke en mannelijke personages samen. Zo stelde Ernst (1995) vast dat vrouwelijke personages vaak worden voorgesteld als aardig, naïef en afhankelijk en dat ze zich gemakkelijk aanpassen. De mannelijke personages daarentegen worden geportretteerd als agressief, fysiek sterk, avontuurlijk en zelfstandig. Temple (1993) observeerde dat jongens in kinderboeken doorgaans actieve rollen bekleden (zoals redder, vechter of avonturier) terwijl meisjes vaker passieve rollen vervullen zoals prinsessen die – meestal door een mannelijk figuur – gered moeten worden, of verzorgende rollen als moeder, zus of vriendin die er voornamelijk zijn ter ondersteuning van het mannelijke personage.

Ook Filipovic (2018), wier werk eerder in deze literatuurstudie wordt besproken, analyseerde de representatie van hoofdpersonages aan de hand van parameters zoals activiteit/passiviteit, binnen- of buitenshuis tijd doorbrengen, zorgende handelingen en beroep. Haar analyse bevestigde de traditionele rolverdeling: vrouwelijke personages worden vaker voorgesteld als zorgend en passief, terwijl mannelijke personages actiever zijn en zelden vaderlijke rollen op zich nemen. Dit versterkt het stereotype dat moeders de primaire opvoeders zijn en vaders in de opvoeding een ondergeschikte rol spelen.

Het visuele aspect van kinderboeken draagt ook bij aan het in stand houden van genderstereotypen. Brunner et al. (2019) analyseerden de kleuren op de boekomslagen van hun corpus en stelden vast dat boeken met vrouwelijke hoofdpersonages vaker roze of lila tinten bevatten, terwijl de boekomslagen van verhalen met mannelijke hoofdpersonages eerder

³ Het gaat hier over een Duits onderzoek dus de boeken spelen zich in dat opzicht af in eigen land.

blauwtinten bevatten. Dit roept de vraag op in hoeverre uitgeverijen zich passief aanpassen aan maatschappelijke verwachtingen of actief bijdragen aan de reproductie van stereotypen. Dit spanningsveld wordt verder besproken in de afsluitende alinea van dit hoofdstuk.

Hoewel sommige boeken bewust afwijken van traditionele patronen, blijft het merendeel van de kinderliteratuur stereotiepe genderrollen bevestigen. Lewis et al. (2022) concludeerden zelfs dat deze stereotypen sterker uitgesproken zijn in kinderboeken dan in literatuur voor volwassenen.

Op basis van bovenstaande studies kan worden geconcludeerd dat traditionele genderstereotypen nog steeds prominent aanwezig zijn in kinderliteratuur. Mannelijke personages worden meestal voorgesteld als actief en avontuurlijk, terwijl vrouwelijke personages vaker passieve of ondersteunende rollen toebedeeld krijgen.

Om deze stereotypering te verklaren, zijn verschillende hypothesen voorgesteld. Brunner et al. (2019) geven een mogelijke economische verklaring:

Verlage haben offenbar erkannt, dass sich Bücher und alle möglichen und unmöglichen Produkte eben gut verkaufen lassen, wenn sie gezielt Jungen oder Mädchen ansprechen. Sie werden dabei mit einer Art Geschlechterstempel ausgewiesen, weil sie so noch leichter zielgruppenspezifisch an den Mann oder die Frau zu bringen sind. Profitinteressen treiben also das Rosa-Blau-Denken weiter voran.

Uitgeverijen hebben duidelijk erkend dat boeken en allerlei andere producten goed verkopen wanneer ze specifiek jongens of meisjes aanspreken. Ze worden gelabeld met een soort genderstempel omdat ze dan nog gemakkelijker aan specifieke doelgroepen verkocht kunnen worden. Winstbelangen blijven dus de drijvende kracht achter de roze-blauwe mentaliteit (eigen vertaling).

In het kader van deze masterproef wordt onderzocht in hoeverre de hierboven besproken genderstereotypen ook zichtbaar zijn in boeken waarin uitsluitend dierlijke personages voorkomen. Dit sluit aan bij de derde onderzoeksvraag: *In hoeverre worden de dierlijke personages op een genderstereotype manier weergegeven? Welke stereotypen worden in de onderzochte kinderboeken aan dierlijke personages toegewezen op basis van hun gender?*

1.4. De invloed van lezen en voorlezen op kinderen

Alles waarmee een kind in contact komt, oefent een bepaalde invloed uit. Dit geldt ook voor literatuur. Vooral in de kindertijd is lezen van groot belang en speelt voorlezen een cruciale rol. Literatuur vormt een belangrijke bron van zowel talige als wereldlijke informatie (Lewis et al., 2022, p. 34). Kinderboeken beïnvloeden het proces van sociaal leren en de identiteitsontwikkeling

(Ruterana, 2012, p. 21) en verschaffen kinderen enkele van hun vroegste en meest blijvende percepties van gender, ras en klasse (Frawley, 2008, p. 291). De verhalen die kinderen lezen of voorgelezen krijgen, beïnvloeden in aanzienlijke mate hun latere persoonlijkheid en wereldbeeld (Peterson & Lach, 1990). Bovendien kunnen diversiteit en een positieve representatie van gender bijdragen aan het verminderen en tegengaan van vooroordelen bij kinderen (De Bruijn & Mesman, 2022). Stereotiepe weergaven bestendigen daarentegen juist de bestaande ongelijkheid.

Kinderboeken kunnen fungeren als spiegel of venster (De Bruijn & Mesman, 2022). Kinderen hebben, net als volwassenen, nood aan zelfrepresentatie (Stichting Lezen, 2020). In dit kader kunnen personages in kinderboeken als spiegel dienen waarbij kinderen zich identificeren met een personage dat hen weerspiegelt en op hen lijkt. Wanneer kinderliteratuur echter uitsluitend als spiegel fungeert, bestaat het risico dat bepaalde groepen kinderen zich niet vertegenwoordigd voelen. Dat geldt bv. voor kinderen die zich niet gedragen als een ‘typische jongen’ of een ‘typisch meisje’, of voor wie zich niet thuis voelt binnen de traditionele tweedeling van mannelijk en vrouwelijk. Zoals eerder besproken in hoofdstuk 1.2. worden in kinderboeken andere genderidentiteiten dan vrouw en man nauwelijks gerepresenteerd. Bovendien bemoeilijkt de dominantie van mannelijke personages de identificatiemogelijkheden van meisjes, aangezien er kwantitatief meer mannelijke personages voorkomen.

Het onderzoek van Tsao (2008) sluit hierop aan. Daarin werd de invloed van een specifiek genre binnen de kinderliteratuur onderzocht, namelijk prentenboeken. Dit type boeken, waarin traditionele genderrollen vaak bevestigd worden, kan ertoe bijdragen dat meisjes zich volgens het idee van kinderboeken als spiegel later richten op beroepen in ‘traditioneel vrouwelijke’ sectoren zoals de zorgsector. Hierdoor belanden vrouwen vaker in ondergeschikte maatschappelijke posities wat de ongelijke machtsverdeling tussen vrouwen en mannen verder in stand houdt. McCabe et al. (2011) voegen daaraan toe dat de dominantie van mannelijke personages ertoe kan leiden dat meisjes zichzelf als minder belangrijk beschouwen, wat een negatief effect heeft op hun zelfbeeld.

Wanneer kinderliteratuur niet als spiegel, maar als venster wordt benaderd, is identificatie met een personage niet noodzakelijk. Literatuur kan dan dienen als middel om het perspectief van kinderen te verruimen door hen kennis te laten maken met genderidentiteiten, culturen, seksuele geaardheden en andere aspecten die niet per se overeenstemmen met hun eigen leefwereld (De Bruijn & Mesman, 2022).

Hoewel de focus ligt op kinderliteratuur, spelen volwassenen – vooral ouders, opvoeders en leerkrachten – een sleutelrol. Zij bepalen grotendeels welke boeken kinderen lezen of

voorgelezen krijgen. Filipovic (2018) combineerde een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van vijftien kinderboeken met gesprekken met acht opvoeders van een kinderdagverblijf in Dublin. De resultaten van de analyse werden aan de opvoeders voorgelegd waarna zij hun bedenkingen en meningen neerschreven in een reflectiedagboek ter voorbereiding op de gesprekken.

Alle deelnemers waren verrast door de vastgestelde mannelijke dominantie onder de personages. Dit wijst erop dat de opvoeders zich er doorgaans niet bewust van zijn hoe genders voorgesteld worden in de boeken die zij selecteren. Op basis van de reflecties konden twee groepen onderscheiden worden. De eerste groep vond de onderzoeksresultaten verontrustend en gaf aan in de toekomst bewuster te willen omgaan met genderrepresentatie bij het selecteren van boeken. De tweede groep toonde zich daarentegen niet bezorgd. Volgens hen zijn “boeken slechts boeken” (Filipovic, 2018, p. 317). Bovendien ontkenden zij dat voortdurende blootstelling aan genderstereotypen negatieve effecten kan hebben op kinderen en de ontwikkeling van hun genderidentiteit, ondanks wetenschappelijke bevindingen die het tegendeel aantonen (bv. McCabe et al., 2011; Ruterana, 2012; Tsao, 2008). Argumenten als kinderen zijn “onschuldige wezens met een beperkt begrip van geslacht” (Filipovic, 2018, p. 231) werden eveneens door deze groep aangehaald.

Toch zat er een tegenstrijdigheid in hun redenering. Hoewel de opvoeders de invloed van boeken op genderontwikkeling ontkenden, erkenden ze tegelijk dat kinderen door hun onschuld vatbaar zijn voor maatschappelijke invloeden – zoals boeken. Het onderzoek van Filipovic (2018) illustreert dat opvoeders zich slechts in beperkte mate bewust zijn van de impact van literatuur en hun rol daarin. Enkel wanneer expliciet gewezen wordt op ongelijkheid is een deel bereid hun selectie aan te passen. Het andere deel blijft terughoudend of weigeren hun aanpak te herzien. Ook maatschappelijk groeit het verzet tegen inclusieve kinderliteratuur. Sommige ouders vrezen dat boeken over non-binaire genderidentiteiten of het doorbreken van stereotypen hun kinderen op ongewenste wijze beïnvloeden. In de Verenigde Staten heeft dit zelfs geleid tot het verbieden van zulke boeken in bibliotheken en scholen (Atmaca, 2022, 6 april; jvb, 2024, 15 maart).

Niet enkel de boekkeuze is belangrijk, ook de manier waarop verhalen verteld worden of storytelling speelt een rol. Opvoeders kunnen bepaalde thema's bewust benadrukken of negeren. Wanneer expliciete aandacht voor genderkwesties vermeden wordt, blijven deze onderbelicht (Filipovic, 2018, p. 317).

Verder kunnen uit het onderzoek van Mermelstein (2023) aanvullende conclusies getrokken worden zoals “geen boek is neutraal”. Daarom hebben opvoeders en leerkrachten de verantwoordelijkheid om boeken kritisch te kiezen. Een bijkomende observatie, die tot dusver

nauwelijks werd besproken, is dat genderrollen een essentieel onderdeel vormen van cultuur en tussen culturen sterk kunnen verschillen (Shu et al., 2022). Kinderen dienen zich bewust te worden van deze culturele variaties en te beseffen dat stereotypen uit hun eigen cultuur niet universeel zijn.

Stichting Lezen haalt in haar studie *Wat doet het boek* (2017) enkele positieve effecten van (voor)lezen aan. Zo verruimt lezen iemands gedachten:

Het lezen van literaire fictie kan aanzetten tot reflectie. Lezen zet daarnaast onze vooroordelen over andere mensen op losse schroeven. Verhalen laten de lezer het perspectief van andere mensen innemen en met hen meeleven. Zij bieden een veilige haven om in contact te komen met sociale of culturele groepen die in het dagelijks leven op afstand staan. (Stichting Lezen, 2017)

Daarnaast kan lezen helpen om anderen beter te begrijpen (Stichting Lezen, 2017). Dit sluit aan bij het idee van kinderliteratuur als venster (De Bruijn & Mesman, 2022). Hierover schrijft Stichting Lezen het volgende: “Boeken hebben een sterk sociaal karakter. Ze stellen een ingewikkelde sociale situatie voor, waarin de focus op de mentale staat en het innerlijke leven van een personage ligt. Dat leidt tot een hogere sociale cognitie en het vermogen een beter beeld van andermans innerlijke wereld te vormen (Stichting Lezen, 2017)”.

Diversiteit in genderrollen en genderidentiteiten is een realiteit. Ter ondersteuning van een open en tolerante samenleving is het van belang dat kinderen met deze diversiteit geconfronteerd worden en dit kan door middel van literatuur, zoals de hierboven besproken studie van Stichting Lezen (2017) aantoont. Door boeken te selecteren die genderstereotypen doorbreken en genderdiversiteit tonen, kunnen kinderen ruimdenkender worden (in dit geval denken buiten de dichotomie van man en vrouw met betrekking tot genderidentiteiten en breder denken dan traditionele genderrollen), een hogere sociale cognitie ontwikkelen en zich beter in de leefwereld van anderen inleven (bv. mensen met andere genderidentiteiten dan man of vrouw of transpersonen).

Kinderen vormen de toekomst en het belang van kinderliteratuur in dit proces wordt door verschillende onderzoeken bevestigd. Om veranderingen in genderrollen, genderrepresentatie en de erkenning van verschillende genderidentiteiten te bewerkstelligen, moet kinderliteratuur altijd als een van de belangrijkste uitgangspunten beschouwd worden.

1.5. Dieren in kinderboeken

Het belang van literatuur en de invloed ervan op (jonge) kinderen is in eerdere studies herhaaldelijk aangetoond (zie hoofdstuk 1.4). Hoorens (2006) stelt bovendien dat in boeken voor jonge kinderen (0-6 jaar) zelden menselijke personages voorkomen en dat de meerderheid van de personages dieren zijn. Om die reden richt deze masterproef zich specifiek op dierlijke personages.

Kinderboeken waarin dieren optreden als personages zijn volgens Burke en Copenhaver (2004) een typisch voorbeeld van antropomorfisme: dieren of objecten krijgen menselijke eigenschappen en gedragingen toegeschreven. Dit fenomeen speelt een belangrijke rol in kinderliteratuur.

De eerste publicaties die beantwoorden aan de hedendaagse definitie van kinderliteratuur verschenen in de jaren 40 van de 18de eeuw (Nodelman & Reimer, 2003). Naarmate de maatschappelijke visie op kinderen evolueerde en er meer aandacht kwam voor hun ontwikkeling, werd kinderliteratuur een belangrijk medium om kinderen op een speelse manier opvoedkundige waarden en kennis bij te brengen. Dierlijke personages met menselijke eigenschappen werden hierbij ingezet om het leesplezier te vergroten (Burke & Copenhaver, 2004).

Daarnaast stellen Burke en Copenhaver (2004) dat dierlijke personages vaak de rol van volwassenen overnemen in kinderboeken. Het gebruik van dieren in plaats van mensen verzacht de didactische toon waardoor de boodschap toegankelijker wordt voor jonge lezers.

Hoewel de inzichten van Burke en Copenhaver (2004) waardevol zijn, is het belangrijk op te merken dat hun analyse voornamelijk betrekking heeft op boeken uit de 18de, 19de en 20ste eeuw. Bovendien richtten zij zich op werken waarin zowel menselijke als dierlijke personages voorkomen. Toch is het relevant om een diachroon perspectief op kinderliteratuur te hanteren om de oorsprong van de prominente aanwezigheid van dierlijke personages beter te begrijpen.

In een recenter onderzoek richtte Hooykaas (2022) zich in het kader van de biodiversiteit op de representatie van diersoorten in prentenboeken voor kinderen. In totaal werden 217 boeken geanalyseerd die tussen 2010 en 2020 zijn verschenen waarvan 120 oorspronkelijk in het Nederlands geschreven werden en 97 vertalingen waren. Een opvallende bevinding uit deze studie is dat telkens dezelfde diersoorten worden afgebeeld in kinderliteratuur. Honden, katten, paarden, varkens, bruine beren, tijgers en olifanten kwamen het vaakst voor. Zoogdieren vertegenwoordigden 43,9 % van de dierlijke personages.

In een interview met *De Morgen* op 16 mei 2022 licht Hooykaas deze bevinding als volgt toe:

Dat zoogdieren vaak op de voorgrond staan, is te begrijpen. Mensen herkennen zich meer in dieren die wat meer op ons lijken, met ogen aan de voorkant. Je ziet ook dat zoogdieren veel vaker dan bv. vogels worden vermensenlijkt. Ze lopen rechtop, hebben kleren aan of gaan naar de wc. (...) Een vogel is meestal simpelweg een vogel. Terwijl dat dus ook een pimpelmees zou kunnen zijn. Bij zoogdieren maken schrijvers en illustratoren veel gedetailleerder onderscheid. (Hooykaas, 2022, 16 mei)

Deze observatie sluit aan bij het idee van kinderliteratuur als spiegel zoals besproken in hoofdstuk 1.4.. Hooykaas legt hier de nadruk op de diersoort, waarbij kinderen zich gemakkelijker met een zoogdier kunnen identificeren dan met bv. een vis of een vogel. Het aspect gender, en in hoeverre kinderen zich kunnen identificeren met vrouwelijke, mannelijke of dierlijke personages op basis van hun genderidentiteit werd in het onderzoek van Hooykaas (2022) echter niet onderzocht.

1.6. Het grammaticale geslacht in het Nederlands

Alle zelfstandige naamwoorden in het Nederlands hebben een grammaticaal geslacht, ook wel genus genoemd. Elk van die woorden wordt toegewezen aan één of meer van de volgende categorieën: vrouwelijk, mannelijk of onzijdig. Volgens Taaladvies (2021) is het woordgeslacht “een eigenschap van zelfstandige naamwoorden die de keuze van het bepaald lidwoord bepaalt en een rol speelt bij de keuze van de meeste voornaamwoorden. Het woordgeslacht regelt ook de verbuiging van het bijvoeglijk naamwoord”. Het Nederlands kent traditioneel een driegenussysteem, wat overigens typerend is voor Indo-Europese talen (Audring, 2009).

Volgens Team Taaladvies (2025) is het genus van een woord af te leiden uit het bepaalde lidwoord: vrouwelijke en mannelijke zelfstandige naamwoorden zijn *de*-woorden, terwijl onzijdige zelfstandige naamwoorden *het*-woorden zijn. Aangezien vrouwelijke en mannelijke woorden hetzelfde bepaalde lidwoord krijgen, wordt naar deze twee categorieën samen ook verwezen met de term *commuun genus*.

In het Nederlands bepaalt het grammaticale geslacht van een zelfstandig naamwoord onder meer het gebruik van persoonlijke en bezittelijke naamwoorden:

1. Naar mannelijke *de*-woorden wordt verwezen met *hij*, *hem* en *zijn*: *Hij is zwaar; Ik heb hem op de kast gelegd; Zijn vorm is wat afwijkend.*
2. Naar vrouwelijke *de*-woorden wordt verwezen met *ze* en *haar*: *Ze is zwaar; Ik heb ze / haar op de kast gelegd; Haar vorm is wat afwijkend.*
3. Naar *het*-woorden wordt verwezen met *het* en *zijn*: *Het is zwaar; Ik heb het op de kast gelegd; Zijn vorm is wat afwijkend.* (Team Taaladvies, 2025)

Om de oorsprong van het grammaticale geslacht in het Nederlands te begrijpen, is het noodzakelijk terug te grijpen op de taalkundige geschiedenis. Volgens Onze Taal (2025) is het woordgeslacht in de meeste talen historisch overgenomen uit andere talen. Onze Taal (2025) beschrijft verder dat vrouwelijke *de*-woorden vaak herkenbaar zijn aan specifieke achtervoegsels zoals -heid, -nis, -schap, -de, -te, -ij, -erij, -ing, -iek, -ica, -tuur, -theek, -ade, -ine, -sis.⁴ Werkwoordstammen die zonder achtervoegsel als zelfstandig naamwoord gebruikt worden, kregen doorgaans een mannelijk geslacht toegekend.

Hoewel het genussysteem hier ogenschijnlijk statisch wordt voorgesteld, is het een dynamisch en veranderlijk fenomeen (Taaladvies, 2021). Bovendien bestaan er geografische (bv. tussen het noorden en het zuiden van het Nederlandse taalgebied), stilistische (bv. tussen gesproken en geschreven taal) en generationele verschillen (Taaladvies, 2021). Zo stellen diverse bronnen (Taaladvies, 2021; Onze Taal 2025; Team Taaladvies 2025) vast dat er aanzienlijke verschillen bestaan tussen België en Nederland. In België speelt het onderscheid tussen vrouwelijke en mannelijke *de*-woorden nog steeds een rol, terwijl in Nederland veel oorspronkelijk vrouwelijke woorden als mannelijk worden behandeld. Daarom kent de Woordenlijst Nederlandse Taal (<http://www.woordenlijst.org>) veel woorden het dubbel genus toe (mannelijk/vrouwelijk).

Het verband tussen genus en zelfstandige naamwoorden die onbezielde zaken aanduiden, is arbitrair en taalafhankelijk. Zo is het Nederlandse *stoel* (mannelijk) in het Spaans *la silla* (vrouwelijk) (Real Academia Española). Bij rol- en functiebenamingen is echter vaker sprake van een systeem. Doorgaans gaat het om mannelijke *de*-woorden waarvan een vrouwelijke vorm wordt afgeleid zoals *boer* (m) en *boerin* (v) (Mortelmans, 2008; Taaladvies, 2022).

In sommige gevallen wijkt het grammaticale geslacht af van het biologische geslacht (Team Taaladvies, 2025). Een bekend voorbeeld is *meisje*, dat grammaticaal onzijdig is maar verwijst naar een biologisch vrouwelijk persoon. Hier spreken linguïstiek en biologie elkaar tegen, wat sprekers en schrijvers van het Nederlands, waaronder auteurs van kinderboeken, kan verwarren. De taalkundige verklaring is dat *meisje* een verkleinwoord is en verkleinwoorden zijn in het Nederlands altijd onzijdig. De mannelijke tegenhanger *jongen* wordt echter zelden in verkleinvorm (*jongetje*) gebruikt. Dit verschil wordt door Permentier (2021) aangehaald als een voorbeeld van seksisme in de Nederlandse taal.

⁴ Dit is geen complete lijst van ‘typisch vrouwelijke’ achtervoegsels.

Bij diernamen is het grammaticale geslacht historisch vaak mannelijk of vrouwelijk, hoewel hier eveneens regionale verschillen optreden. In Vlaanderen zijn die verschillen nog herkenbaar in tussentaalgebruik, zoals in *nen hond* of *ons kat* (Permentier, 2021). In Nederland worden zelfs vrouwelijke de-woorden doorgaans als mannelijk geïnterpreteerd (Taaladvies, 2021). Bij diernamen die als onzijdig worden gecategoriseerd, wordt in het hele taalgebied echter consequent verwezen met *het* en *zijn* (Taaladvies, 2021).

In het onderzoek van De Vogelaer (2006) werd de verwerving van het genus onderzocht bij Vlaamse kinderen van zes en zeven jaar. De kinderen kregen vragenlijsten voorgelegd waarin ze een zelfstandig naamwoord in een context moesten aanvullen met een passend voornaamwoord (*hij*, *ze* of *het*). De onderzochte lexicale items werden onderverdeeld in vier categorieën: menselijk, beziel, telbaar en niet-telbaar. De categorie “beziel” omvatte dieren. Binnen deze categorie werden de volgende indelingen gemaakt: hij-woorden (*stier*, *vlinder*, *aap*, *olifant*), zij-woorden (*kat*, *koe*) en het-woorden (*beest*, *lam*, *paard*).

De resultaten van De Vogelaer (2006) toonden een duidelijke tendens tot het veralgemeend gebruik van het mannelijke voornaamwoord *hij*. Zo werd bij *kat* en *koe* in 46,3% van de gevallen *hij* gebruikt, en bij *lam* en *paard* in 42,2% van de gevallen. Hoewel het onderzoek primair gericht was op taalverwerving en grammaticaal geslacht, wijzen de resultaten op een vroege ontwikkeling van een *male bias*: kinderen hebben de neiging om dieren automatisch als mannelijk te percipiëren, zelfs als dat grammaticaal of biologisch niet correct is.

Een vergelijkbaar patroon werd vastgesteld door Audring (2009), die het gebruik van voornaamwoorden in de Randstad (Nederland) onderzocht. Ook zij concludeerde dat Nederlandstaligen vaak mannelijke voornaamwoorden gebruiken voor dieren, ongeacht hun biologische geslacht.

Op basis van deze inzichten werd de tweede onderzoeksvraag geformuleerd met betrekking tot genderidentiteit en grammaticaal geslacht: *In hoeverre bestaat er een correlatie tussen het door de auteur toegewezen gender aan een dierlijk personage en het grammaticale geslacht van dat dier? Wordt een hond bv. steeds als een mannelijk personage voorgesteld doordat dit woord volgens de Woordenlijst Nederlandse Taal een mannelijk grammaticaal geslacht heeft?*

Deze vraag is bijzonder relevant in kinderliteratuur aangezien dierlijke personages daar in grotere mate aanwezig zijn dan menselijke (Hoorens, 2006). Een dergelijk onderzoek is niet mogelijk met menselijke personages omdat die geen grammaticaal geslacht hebben. Bovendien richt dit onderzoek zich specifiek op oorspronkelijk Nederlandstalige kinderliteratuur, waardoor de focus ligt op taalspecifieke grammaticale patronen.

1.7. Conclusie en hypothese

De literatuurstudie bood een overzicht van bestaande onderzoeken waarop het huidige onderzoek verder bouwt. Genderrepresentatie en genderstereotypering zijn reeds uitvoerig onderzocht binnen de kinderliteratuur. Deze thema's werden met betrekking tot uitsluitend dierlijke personages in kinderboeken – hoewel frequent aanwezig (zie hoofdstuk 1.5.) – tot op heden relatief weinig onderzocht. Een specifiek corpus van Nederlandstalige kinderboeken met uitsluitend dierlijke personages werd nog niet eerder geanalyseerd binnen dit kader. Dit vormt het uitgangspunt van de huidige masterproef.

Op basis van de literatuurstudie worden de volgende hypothesen geformuleerd:

1. Genderidentiteit:

- a. Ook in kinderboeken met uitsluitend dierlijke personages zal een dominantie van mannelijke personages aanwezig zijn. Er zullen boeken zijn waarin het gender van bepaalde dierlijke personages open of onduidelijk blijft, maar deze personages zullen in de minderheid zijn ten opzichte van de vrouwelijke (tweede grootste groep) en mannelijke (grootste groep) personages.
- b. Het gender van dierlijke personages kan zowel op een talige als een visuele manier worden afgeleid. Talige cues omvatten onder meer de naam van het personage en het gebruik van persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden. Visuele elementen zoals kleding en accessoires in illustraties kunnen eveneens indicatief zijn voor het gender. Een personage kan als 'neutraal' worden gepresenteerd door het vermijden van genderspecifieke talige verwijzingen en door het gebruik van genderneutrale namen. Illustraties zullen in dergelijke gevallen eveneens neutraal zijn bv. door de afwezigheid van typische kledingstukken of accessoires die een gender aanduiden.

2. Genderidentiteit en genus:

Er bestaat een relatie tussen het door de auteur toegewezen gender aan een dierlijk personage en het grammaticale geslacht van het betreffende dier in kinderboeken gericht op kinderen van vier tot zeven jaar. Dieren met een grammaticaal vrouwelijk geslacht zullen vaker als vrouwelijk worden voorgesteld, terwijl dieren met een grammaticaal mannelijk geslacht doorgaans als mannelijk worden gerepresenteerd. Gezien de evolutie in het gebruik van grammaticaal geslacht (zie hoofdstuk 1.6.), wordt verwacht dat deze correlatie niet absoluut is, maar zich in de meerderheid van de gevallen voordoet.

3. Genderstereotypering:

In kinderboeken met uitsluitend dierlijke personages zullen gelijke of vergelijkbare genderstereotypen voorkomen als in kinderboeken met menselijke (en dierlijke) personages gericht op dezelfde doelgroep.

4. Auteur:

In overeenstemming met eerdere bevindingen (bv. Casey et al., 2021) wordt verwacht dat boeken geschreven door mannelijke auteurs een hogere frequentie van mannelijke personages zullen bevatten.

2. Methode

Dit onderzoek heeft als doel het analyseren van het gender van dierlijke personages in kinderboeken, evenals de aanwezigheid van genderstereotypen en de mogelijke correlatie tussen het door de auteur toegekende gender en het grammaticale geslacht van deze personages. Aangezien deze kenmerken uitsluitend via observatie kunnen worden vastgesteld, werd ervoor gekozen een corpus samen te stellen uit bestaande kinderboeken die vrij toegankelijk zijn via openbare bibliotheken. Het onderzoek combineert kwantitatieve en kwalitatieve analysemethoden.

2.1. Aanleggen van het corpus

Het corpus werd samengesteld op basis van een selectie kinder- en prentenboeken uit de stadsbibliotheek De Krook in Gent en de bibliotheek van Oudenaarde. Alleen fictiewerken werden opgenomen. Ondanks verschillen in de indeling van leeftijdscategorieën tussen de bibliotheken en de boeken, werd de selectie beperkt tot werken bestemd voor kinderen van vier tot en met zeven jaar.

In de bibliotheek van Oudenaarde zijn de kinderboeken thematisch geordend. Hier werden boeken geselecteerd uit diverse categorieën zoals reizen, verliefd zijn, eenzaamheid, de dood en pesten. In De Krook is een deel van de collectie alfabetisch gerangschikt op auteursnaam, terwijl het andere deel thematisch is opgesteld met thema's als natuur en gevoelens & gedrag. Uit beide opstellingen werden boeken met uiteenlopende thema's gekozen.

Er werd bewust niet gefocust op één specifiek thema, aangezien kinderen tijdens hun ontwikkeling in aanraking komen met een breed scala aan onderwerpen. Bij zelfselectie maken kinderen vaak een keuze op basis van toeval, terwijl ouders, opvoeders en leerkrachten doorgaans meer aandacht besteden aan de inhoud van boeken – een relevante overweging, gegeven de invloed van kinderboeken op kinderen, zoals besproken in hoofdstuk 1.4.

Hoewel de thematische selectie op willekeurige wijze plaatsvond, werden enkele strikte selectiecriteria gehanteerd:

- **Taal van oorsprong:**

Alleen oorspronkelijk Nederlandstalige boeken werden opgenomen. Dit betekent dat uitsluitend werken van Vlaamse en Nederlandse auteurs in het corpus werden opgenomen. De nationaliteit of moedertaal van de illustrator(en) werd buiten beschouwing gelaten aangezien de focus primair ligt op gender en taal en niet op

culturele of nationale stereotypen. De keuze voor Nederlandstalige werken was essentieel om vertaalverschuivingen te vermijden en zo de intentie van de auteur met betrekking tot genderrepresentatie accuraat te kunnen analyseren. Deze keuze sluit aan bij hoofdstuk 3.4. waarin de relatie tussen de auteur en het gender van de personages wordt onderzocht.

- **Soort personages:**

Alleen boeken met uitsluitend dierlijke personages werden opgenomen. Fantasiedieren werden uitgesloten aangezien deze niet voorkomen in de Woordenlijst Nederlandse Taal en dus geen grammaticaal geslacht hebben, wat de analyse zou bemoeilijken. Boeken waarin zowel dierlijke als menselijke personages voorkomen, werden eveneens uitgesloten, omdat dieren in zulke contexten vaak als huisdieren of bezit worden voorgesteld, wat hun rol als autonoom personage en hun gedrag ten aanzien van genderstereotypen kan vertroebelen.

- **Diversiteit aan diersoorten:**

Elk boek diende minimaal twee dierlijke personages te bevatten die tot verschillende diersoorten behoren. Indien ook boeken met slechts één diersoort zouden worden opgenomen, zou het hoge voorkomen van die soort in dat specifieke boek het onderzoek onevenredig kunnen beïnvloeden. Bovendien draagt dit criterium bij aan de specificiteit van het corpus, en dus aan de relevantie van de resultaten.

- **Reeksen:**

Ook boeken die deel uitmaken van reeksen werden opgenomen aangezien kinderen vaak meerdere boeken uit eenzelfde reeks lezen wanneer zij daarin geïnteresseerd zijn. Per reeks werd echter slechts één boek geselecteerd om te voorkomen dat een specifieke reeks het onderzoek onevenredig zou domineren.

- **Expliciete vermelding in tekst:**

Alleen personages die expliciet in de tekst worden genoemd, werden opgenomen. Dieren die uitsluitend visueel aanwezig zijn in illustraties zonder tekstuele verwijzing, werden uitgesloten van de analyse.

2.2. Beschrijving van het corpus

Het uiteindelijke corpus omvat 54 boeken, geschreven door in totaal 50 verschillende auteurs. Drie van deze boeken zijn geschreven door een auteursduo, die hier als twee afzonderlijke auteurs zijn geteld. Van de 50 auteurs zijn er 19 Vlaams en 31 Nederlands. Wat betreft genderidentiteit zijn er 33 vrouwelijke en 17 mannelijke auteurs in het corpus vertegenwoordigd. De geselecteerde boeken zijn gepubliceerd in de periode van 2005 tot en met 2024.

Tabel 1: Geselecteerde kinderboeken

Titel	Auteur	Publicatiejaar
	Illustrator	
Ik zoek wat ik wil	Martine Lejeune	2024
	Thibault De Jaeger	
Baas van iets groots	Nelleke Verhoef ⁵	2018
Zomer met Fien en Milo	Pauline Oud	2020
Oscar en Nina en de zwarte vogel	Natalie Quintart	2022
	Myriam Berenschot	
Hoe Bij uit vliegen ging	Lydia Barends	2019
Jeppe krijgt een vriend	Jan Braamhorst	2018
Het wonderlijke ei van Lady Nana	Twiggy Bossuyt	2016
	Isabelle Geeraerts	
De ijsbeer en de nacht	Bouke Billiet	2018
	Marjolein Pottie	
Lotta op piratentocht	Diane Put & Rik De Wulf	2019
Berre zorgt goed voor Fleur	Annemie Berebrouckx	2018
Plasticsoep	Judith Koppens & Andy Engel	2018
	Nynke Mare Talsma	
Kleine ijsbeer en de verdwenen vissen	Hans de Beer	2017
Balthazar, de eenzaamste ezel ooit	Inge Misschaert	2009
	Marieke Coenen	

⁵ Boeken waarbij er geen expliciete illustrator vermeld wordt, daar is de auteur ook illustrator.

De mooiste ster	Daniëlle Schothorst	2017
Bout is bang	Nicole de Cock	2015
Vergeet mij nietje	Milja Praagman	2014
Nellie & Cezar: De vier seizoenen	Bette Westera	2018
Stop	Ingrid Godon	
	Annemie Vandaele	2020
	Emmanuel Volant	
Paard en de roddelkippen	Brigitte Minne	2021
	Naomi Kerkhove	
Een zee van liefde	Pieter Gaudesaboos	2021
De koning van de jungle	Monique Berndes	2020
	Iris van Hassel	
Dierendorpje helpt de bijen	Gitte Spee & Kim-Lian van der Meij	2020
Dat wordt smullen	Tjibbe Veldkamp	2017
	Gustav Dejert	
Een schildpad was zijn schildje kwijt	Marjet Huiberts	2018
	Carmen Saldaña	
Een taart voor konijn	Judith Koppens	2013
	Eline van Lindenhuizen	
Mevrouw Das en Meneer Ping	Rindert Kromhout	2022
	Natasha Stenvert	
Klaar voor de show?	Ellen DeLange	2024
	Janneke Kelderman	
Net als Tijger	Judith Koppens	2010
Big maakt een tekening	Judith Koppens	2005
Alles blijft stil	Janna de Lathouder	2018
	Anne Schneider	
Garage Gust	Leo Timmers	2015
Hoe Jack leert springen	Linda Strijkveen	2021
	Cedric Vanhamme	
Monti Muis en Molletje	Mieke De Buysere	2019
Maarten	Maarten Boes	
Een beer met vlekken	Monique Bodegom	2022
	Natasha Stenvert	

Max op de fiets	Guido Van Genechten	2007
Monty's buitengewone dagje	Ellen DeLange	2020
	Malgorzata Zajac	
Billy en de zware jongen	Catharina Valckx	2015
Olifant ondersteboven	Jan De Kinder	2022
Kleine Struis	Kim Crabeels	2018
	Marije Tolman	
Kikker is een held	Max Velthuijs	2019
Zomerpret	Anita Bijsterbosch	2021
Dobber	Mack van Gageldonk	2019
Api leert zwemmen	Tineke van der Stelt	2009
De allerbeste beste	Dirk Nielandt	2016
	Joris Thys	
Schaap zoekt schoen	Eef Rombaut	2019
	Emma Thyssen	
Een muts voor de maan	Sjoerd Kuyper	2012
	Jan Jutte	
Een plekje voor welpje	Mylo Freeman	2017
Sterrenwachter	Mark Haayema	2015
	Harmen van Straaten	
Snip	Claudia Lagermann	2012
	Hanneke Siemensma	
Fee wenskonijn	Sam Loman	2019
De warme winterkleden van Beer	Sam Loman	2019
Bo is nooit bang	Geert De Kockere	2012
	Tineke Van Hemeldonck	
Het grote poepconcours	Guido Van Genechten	2012
Superbeesje is al onderweg	Guido Van Genechten	2011

2.3. Analyse van het corpus

De analyse werd gestructureerd op basis van de onderzoeksvragen en is opgedeeld in vier hoofdstukken. Voor de resultaten besproken worden, wordt een methodologische verduidelijking gegeven met betrekking tot de analyse van het grammaticale geslacht en de codering van de genderidentiteit van de dierlijke personages.

Genderidentiteit

In hoofdstuk 3.1. wordt de verhouding tussen verschillende genderidentiteiten onderzocht via een kwantitatieve analyse. Voor elk boek in het corpus werd geteld hoeveel vrouwelijke, mannelijke en neutrale personages aanwezig waren. In het tweede deel wordt in een aparte tabel specifiek gefocust op de hoofdpersonages. Daarbij wordt aangegeven welk(e) personage(s) als hoofdpersonage is (zijn) geïdentificeerd en welk gender eraan werd toegekend (mannelijk, vrouwelijk of neutraal). Indien er geen duidelijk hoofdpersonage aanwezig was of wanneer het hoofdpersonage als neutraal werd gecodeerd, wordt dit expliciet vermeld in de tabel.

In het derde deel wordt onderzocht op welke manieren het gender van personages in de boeken wordt gemarkeerd. Hiervoor worden vier categorieën onderscheiden: (1) voornaamwoorden, (2) namen, (3) illustraties en (4) overige factoren. Voor elk boek wordt in een tabel aangegeven welke van deze strategieën werden toegepast. Op basis hiervan wordt een kwantitatieve analyse uitgevoerd om in kaart te brengen welke strategieën of combinaties daarvan het vaakst voorkomen.

In het vierde deel wordt specifiek gekeken naar de manieren waarop auteurs (al dan niet bewust) hun personages als neutraal positioneren. Voor elk boek waarin minstens één neutraal personage voorkomt, werd geregistreerd op welke manier deze neutraliteit tot stand kwam. Vervolgens werden de gehanteerde strategieën gecategoriseerd en geïllustreerd aan de hand van concrete voorbeelden. Daarnaast wordt kwantitatief vergeleken welke strategieën het vaakst worden ingezet om neutraliteit te creëren.

Ten slotte wordt gefocust op boeken waarin de naam van een personage voorkomt in de titel. Daarbij wordt nagegaan of het betreffende personage een hoofd- of nevenpersonage is, welk gender eraan werd toegekend, en – bij titels waarin twee personages worden genoemd – wat het gender is van het eerstgenoemde personage in verhouding tot dat van het tweede personage.

Ter ondersteuning van de analyse worden de resultaten in dit hoofdstuk gevisualiseerd aan de hand van cirkeldiagrammen.

Genderidentiteit en genus

Hoofdstuk 3.2. bestaat uit drie luiken, gekenmerkt door een kwantitatieve aanpak.

In het eerste deel wordt een tabel getoond met alle diersoorten die in het corpus voorkomen, inclusief hun frequentie als mannelijk, vrouwelijk of neutraal personage, en hun grammaticale geslacht volgens de Woordenlijst Nederlandse Taal. Er wordt geanalyseerd welke diersoorten het vaakst voorkomen en in welke mate het door de auteur toegekende gender overeenkomt met het grammaticale geslacht.

Genderstereotypering

Hoofdstuk 3.3. vormt het kwalitatieve luik van het onderzoek. Tijdens het lezen van elk boek werden aanwezige genderstereotypen geregistreerd, met bijzondere aandacht voor de meest opvallende voorbeelden. Er werd zowel gelet op tekstuele stereotypen als op stereotypen in illustraties. Na inventarisatie werden de waargenomen stereotypen thematisch gegroepeerd per soort. Daarnaast werd gefocust op elementen die bestaande stereotypen net doorbreken; ook deze voorbeelden werden thematisch gecategoriseerd.

Auteur

In hoofdstuk 3.4. wordt onderzocht in welke mate de auteurs invloed uitoefenen op het gender van de (hoofd)personages, opnieuw via een kwantitatieve analyse. In eerste instantie wordt nagegaan of er sprake is van een directe relatie tussen het gender van de auteur en het gender van het hoofdpersoon. In een tweede stap wordt gekeken naar het overkoepelende genderpatroon binnen elk verhaal (d.w.z. welk gender in de meerderheid is) en of dit overeenkomt met het gender van de auteur.

Methodologische verduidelijking

Om te kunnen onderzoeken of er een correlatie bestaat tussen het geslacht dat dierlijke personages in het corpus toegewezen krijgen en het grammaticale geslacht van deze dieren, is het noodzakelijk vooraf enkele methodologische keuzes te verduidelijken.

De analyse in deze studie is uitsluitend gebaseerd op taalkundige criteria. Concreet werd het grammaticale geslacht van de dieren gehanteerd zoals vastgelegd in de Woordenlijst Nederlandse Taal. Het biologische geslacht van de dieren werd hierbij systematisch buiten beschouwing gelaten, met uitzondering van twee diersoorten waarvan het grammaticale en biologische geslacht volledig samenvallen: *kip* en *koe*. Beide termen hebben niet alleen een vrouwelijk grammaticaal geslacht, maar verwijzen ook naar vrouwtjesdieren met uitgesproken vrouwelijke biologische kenmerken, zoals het leggen van eieren (*kip*) of het geven van melk (*koe*).

Bovendien beschikken beide soorten over een duidelijk onderscheiden mannelijke tegenhanger (*haan* respectievelijk *stier*), al kwam de stier niet in het corpus voor. Gezien de intrinsieke koppeling tussen grammaticaal en biologisch geslacht bij deze soorten, werd ervoor gekozen om alle kippen en koeien in het corpus automatisch als vrouwelijk te coderen, ook wanneer daar in de tekst geen verdere aanwijzingen voor werden gegeven.

Bij het diersoortenpaar *kat* en *poes* lag dit anders. Hoewel in het alledaagse taalgebruik *poes* vaak wordt geassocieerd met een vrouwelijk dier, worden beide termen in de Woordenlijst geclassificeerd als zowel mannelijk als vrouwelijk. In dergelijke gevallen werd daarom expliciet gekeken naar contextuele factoren om het geslacht van het personage te bepalen. Ontbraken dergelijke aanwijzingen, dan werd het personage als neutraal gecodeerd.

Een bijkomende methodologische nuance betreft enkele diersoorten die in het corpus voorkomen, maar niet exact in de gebruikte vorm in de Woordenlijst Nederlandse Taal zijn opgenomen. Dit betrof drie samengestelde dierennamen uit het boek *Ik zoek wat ik wil*, namelijk *zandloopkever*, *vuurwants* en *kogelspin*. Voor de bepaling van het grammaticale geslacht van deze samenstellingen werd het basiswoord als referentie gehanteerd (respectievelijk *zandkever*, *wants* en *spin*), aangezien dit in het Nederlands bepalend is voor het grammaticale geslacht van samenstellingen.

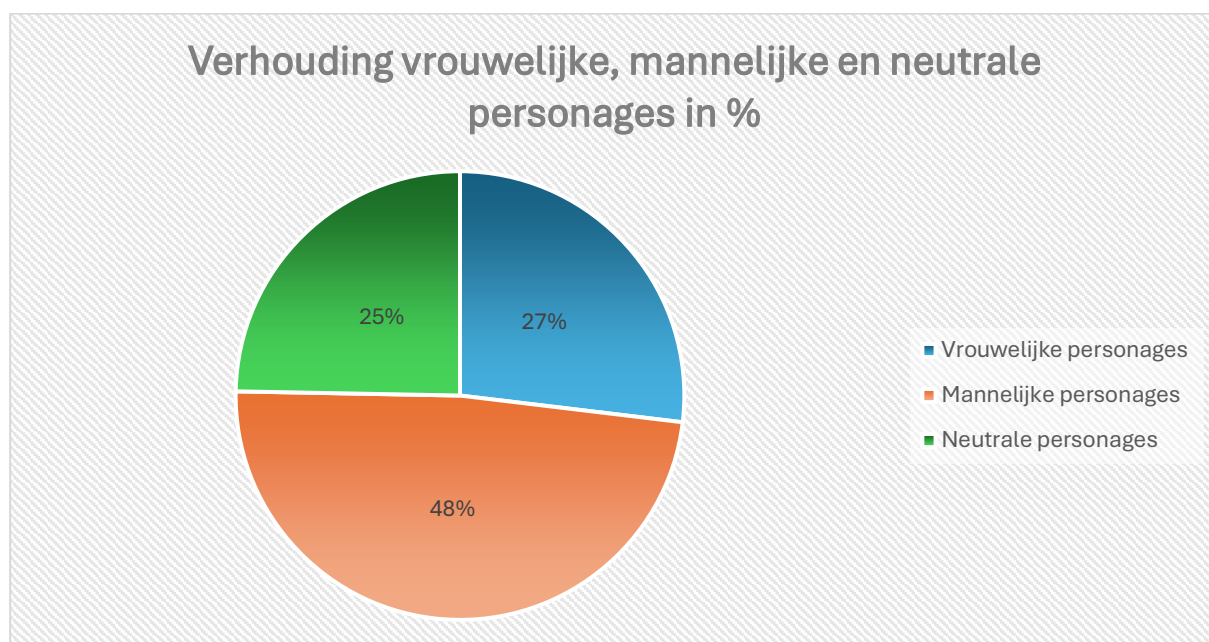
3. Resultaten

3.1. Genderidentiteit

3.1.1. Verhouding tussen alle personages

In totaal werden er 316 personages geteld in het corpus. Daarvan was 48,4 % mannelijk, 26,9 % vrouwelijk en 24,7 % kreeg geen expliciet gender toegekend. De strategieën waarmee het geslacht of de neutraliteit van personages werd vastgesteld, worden uitgebreid besproken in hoofdstukken 3.1.3. en 3.1.4.. Wanneer alle personages in aanmerking worden genomen, vormen de neutrale⁶ personages de kleinste groep, gevolgd door de vrouwelijke personages. De mannelijke personages vormen de grootste groep. Wanneer de neutrale personages buiten beschouwing worden gelaten, is de dominantie van mannelijke personages nog meer uitgesproken: 64,3% mannelijke tegenover 35,7% vrouwelijke personages. In totaal kreeg 75,3% van alle personages expliciet een gender toegekend.

Figuur 1

Van de 54 geanalyseerde boeken bevatten er 14 geen enkel vrouwelijk personage. Dit komt overeen met iets meer dan een kwart van het corpus. Opvallend is dat in 8 van deze 14 boeken ook geen neutrale personages voorkomen; deze werken bevatten dus uitsluitend expliciet

⁶ In de rest van dit onderzoek wordt omwille van de leesbaarheid verwezen naar deze groep personages als 'neutraal'. Dit betekent niet noodzakelijk dat deze personages ook door lezers als genderneutraal worden waargenomen, zoals besproken in hoofdstuk 1.2.

mannelijke personages. Dit vertegenwoordigt bijna 15% van het volledige corpus. Daartegenover staat slechts één boek waarin geen enkel expliciet mannelijk personage voorkomt, namelijk *Lotta op piratentocht*. Dit boek bevat uitsluitend vrouwelijke en neutrale personages. Er werd geen enkel boek aangetroffen dat uitsluitend vrouwelijke personages bevat.

Bij 10 van de 54 boeken is er sprake van een evenwichtige verdeling tussen mannelijke en vrouwelijke personages. In de overige 44 boeken is er sprake van een ongelijke verdeling: in 38 boeken komen meer mannelijke dan vrouwelijke personages voor, terwijl slechts 6 boeken meer vrouwelijke dan mannelijke personages tellen.

Wanneer ook de neutrale personages in de vergelijking worden betrokken, blijkt dat in 10 van de 54 boeken de grootste groep bestaat uit personages zonder expliciet toegekend gender. In 29 boeken komen geen neutrale personages voor, wat betekent dat in deze boeken alle personages als expliciet mannelijk of vrouwelijk werden gecodeerd. In vier boeken is het aantal neutrale personages gelijk aan het aantal mannelijke personages, terwijl in negen boeken het aantal neutrale personages gelijk is aan het aantal vrouwelijke personages. In de overige twee boeken werd een gemengde verdeling vastgesteld: het ene boek bevat twee mannelijke, nul vrouwelijke en één neutraal personage; het andere boek telt drie mannelijke, twee vrouwelijke en één neutraal personage.

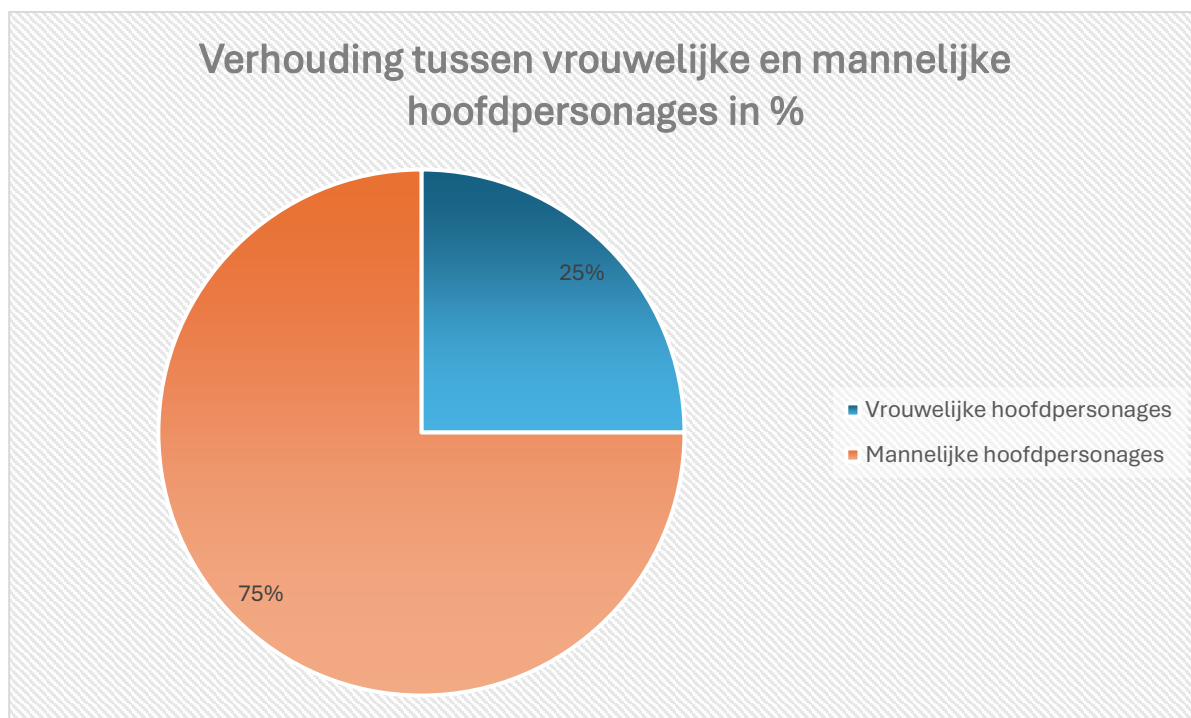
3.1.2. Verhouding tussen vrouwelijke en mannelijke hoofdpersonages

Van de 54 boeken in het corpus hebben er drie geen duidelijk identificeerbaar hoofdpersonage, namelijk *Zomerpret*, *Een muts voor de maan* en *Plasticsoep*. Deze werken werden daarom uitgesloten van de analyse. Daarnaast waren er twee boeken waarvan het hoofdpersonage geen expliciet geslacht kreeg toegekend: *Big maakt een tekening* en *Een beer met vlekken*. Ook deze boeken werden niet opgenomen in de analyse. Slechts 3,7 % van het totale aantal hoofdpersonages is dus neutraal, terwijl neutrale personages echter 24,7 % van het totale aantal personages uitmaken. Dit wijst op een onevenredige vertegenwoordiging van neutrale personages onder hoofdpersonages. Hieruit kan worden afgeleid dat nevenpersonages vaker geen gender krijgen toegekend dan hoofdpersonages.

In de 49 overblijvende boeken werden in totaal 56 hoofdpersonages geteld, aangezien zeven boeken twee hoofdpersonages bevatten. Deze boeken zijn: *Zomer met Fien en Milo* (Fien en Milo), *Oscar en Nina en de zwarte vogel* (Oscar en Nina), *Berre zorgt goed voor Fleur* (Berre en Fleur), *De mooiste ster* (Vos en Hond), *Nellie & Cezar: De vier seizoenen* (Nellie en Cezar), *Mevrouw Das en Meneer Ping* (Mevrouw Das en Meneer Ping) en *Monti Muis & Molletje Maarten* (Monti Muis en Molletje Maarten).

Van de 56 hoofdpersonages waren er 14 vrouwelijk en 42 mannelijk, wat neerkomt op respectievelijk 25 % vrouwelijke en 75 % mannelijke hoofdpersonages.

Figuur 2

3.1.3. Op welke manieren wordt het gender bepaald?

In de geanalyseerde kinderboeken wordt door de auteurs een gender toegekend aan hun personages. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen talige en niet-talige strategieën. Binnen de talige strategieën worden twee subcategorieën onderscheiden, namelijk het gebruik van voornaamwoorden en namen. De niet-talige strategie bestaat uit het gebruik van illustraties. Een vierde categorie omvat overige factoren die zich zowel binnen een talige als niet-talige strategie kunnen situeren.

Tabel 2: Factoren om het personage het vrouwelijk/mannelijk geslacht te geven⁷

BOEK	Voornaamwoorden	Namen	Illustraties	Overige factoren
Ik zoek wat ik wil	x	x		
Baas van iets groots	x		x	x
Zomer met Fien en Milo	x	x	x	

⁷ Wanneer alle vier de factoren zijn aangeduid, betekent dit niet dat elk personage in het boek door alle vier wordt getypeerd. Elk personage met een duidelijk geslacht wordt aangeduid door minimaal één en maximaal vier factoren.

Oscar en Nina en de zwarte vogel	x	x	x	
Hoe Bij uit vliegen ging	x	x	x	
Jeppe krijgt een vriend	x	x		
Het wonderlijke ei van Lady Nana	x	x	x	
De ijsbeer en de nacht	x			x
Lotta op piratentocht	x	x	x	
Berre zorgt goed voor Fleur	x	x	x	
Plasticsoep	x		x	
Kleine ijsbeer en de verdwenen vissen	x	x		
Balthazar, de eenzaamste ezel ooit	x	x		
De mooiste ster	x			
Bout is bang	x	x		
Vergeet mij nietje	x		x	
Nellie & Cezar: De vier seizoenen	x	x	x	
Stop	x	x	x	
Paard en de roddelkippen	x	x		x
Een zee van liefde	x			
De koning van de jungle	x			x
Dierendorpje helpt de bijen	x	x		
Dat wordt smullen	x	x		
Een schildpad was zijn schildje kwijt	x			
Een taart voor konijn	x		x	
Mevrouw Das en Meneer Ping	x	x		
Klaar voor de show?	x	x		

Net als Tijger	x	x		
Big maakt een tekening	x			
Alles blijft stil	x			x
Garage Gust		x		
Hoe Jack leert springen	x	x		
Monti Muis & Molletje Maarten	x	x		
Een beer met vlekken	x			
Max op de fiets	x	x	x	
Monty's buitengewone dagje	x	x		
Billy en de zware jongen	x	x	x	
Olifant ondersteboven	x			
Kleine Struis	x			x
Kikker is een held	x			
Zomerpret	x			
Dobber	x	x		
Api leert zwemmen	x		x	
De allerbeste beste	x	x		x
Schaap zoekt schoen	x	x	x	
Een muts voor de maan	x			
Een plekje voor welpje	x	x		x
Sterrenwachter	x	x		
Snip	x			
Fee Wenskonijn	x	x	x	
De warme winterkleden van Beer	x	x	x	
Bo is nooit bang	x			
Het grote poepconcours	x	x	x	x
Superbeesje is al onderweg	x			

Voornaamwoorden

Voornaamwoorden vormen een belangrijke talige aanwijzing voor het geslacht van personages. In het Nederlands worden negen soorten voornaamwoorden onderscheiden (Team Taaladvies, 2025), maar alleen persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden geven informatie over gender. De vrouwelijke persoonlijke voornaamwoorden zijn *zij*, *ze* en *haar*, de mannelijke *hij* en *hem*. Bij de bezittelijke voornaamwoorden is *haar* vrouwelijk en *zijn* mannelijk.

Van de 54 boeken in het corpus maakten 12 uitsluitend gebruik van voornaamwoorden om het geslacht van de personages aan te duiden, goed voor 22,2%. In 53 van de 54 boeken (98,1%) werden voornaamwoorden als minstens één van de gehanteerde strategieën ingezet.

Namen

Een tweede talige factor waarmee het geslacht van personages kon worden vastgesteld, is het gebruik van namen. Opvallend is dat in kinderboeken met dierlijke personages vaak de soortnaam als naam wordt gebruikt, waarbij deze door hoofdlettergebruik een persoonsnaamfunctie krijgt. Daarnaast krijgen personages ook menselijke namen, die doorgaans eenduidig te classificeren zijn als meisjes- of jongensnaam. Bij twijfel werd gebruikgemaakt van recente cijfers (2023) van Statbel of van de Woordenlijst Nederlandse Taal, hoewel dit zelden noodzakelijk bleek.

In 18 boeken worden personages consequent benoemd met hun soortnaam. In 14 boeken krijgen personages uitsluitend menselijke namen of namen die niet naar hun soortnaam verwijzen. In 22 boeken ontbreekt consistente naamgeving; daar worden soortnamen en menselijke namen gecombineerd, vaak aangevuld met vormen zoals *mevrouw/meneer* + *soortnaam* of *oma/mama/papa* + *soortnaam*. Binnen deze groep krijgt in tien boeken het hoofdpersonage een menselijke naam, terwijl de overige personages met hun soortnaam worden aangeduid.

Specifiek wordt in 7 boeken gebruikgemaakt van de formule *mevrouw/meneer* + *soortnaam*; inclusief de Engelstalige variant *Lady* in *Het wonderlijke ei van Lady Nana* kwam dit in 8 boeken voor (bijna 15 %). Daarnaast wordt in 9 boeken (bijna 17 %) een familiale relatie benadrukt in de naamgeving, bv. *ma/mama/papa* + *soortnaam*.

In totaal wordt in 15 boeken uitsluitend de combinatie van voornaamwoorden en namen gebruikt om het geslacht van de personages te markeren.

Illustraties als bevestigende factor

Illustraties fungeren niet als op zichzelf staande aanwijzing, maar uitsluitend als bevestigende factor in combinatie met minstens één andere strategie. Personages die uitsluitend op basis van

illustraties een gender zouden kunnen krijgen, werden in het corpus gecodeerd als neutraal. Dit om te vermijden dat het onderzoek zelf zou vervallen in genderstereotypering door bv. aan te nemen dat een personage met een jurk per definitie vrouwelijk is.

Ter illustratie wordt hier geschetst wat de resultaten zouden zijn indien stereotiepe illustraties, zonder verdere aanwijzingen voor het gender, toch als bepalende factor werden meegenomen. Van de 25 boeken waarin neutrale personages voorkomen, zijn er elf waarin uitsluitend de illustratie een geslacht (vrouwelijk of mannelijk) zou kunnen suggereren aan de lezer. In totaal zou dit dan gaan om 26 personages die op basis van hun stereotiepe illustraties ook als mannelijk of vrouwelijk gecategoriseerd zouden kunnen worden.

In 19 van de 54 boeken speelden illustraties een rol bij de bevestiging van het gender van personages. In 13 gevallen gebeurde dit in combinatie met voornaamwoorden en namen, één keer werden alle vier de strategieën gecombineerd, één keer werd een combinatie van voornaamwoorden, illustraties en overige factoren toegepast, en vier keer werd enkel een combinatie van voornaamwoorden en illustraties gebruikt.

Overige factoren

Naast de verwachte factoren als voornaamwoorden, namen en illustraties, werden ook enkele andere factoren opgemerkt tijdens de analyse. In 9 boeken werden bijkomende factoren geïdentificeerd die hielpen bij het vaststellen van het geslacht. Dit gebeurde één keer in combinatie met de andere drie strategieën, één keer in combinatie met voornaamwoorden en illustraties, vier keer in combinatie met uitsluitend voornaamwoorden en drie keer in combinatie met voornaamwoorden en namen. Deze overige factoren kunnen als volgt worden ingedeeld:

- (Job)titel of functie:

In *Baas van iets groots* verwijst de mannelijke titel *circusbaas* (niet *circusbazin*) naar het geslacht van het personage. Hier moet wel worden opgemerkt dat *baas*, ondanks zijn grammaticaal mannelijke geslacht, ook vaak generiek gebruikt wordt. Een duidelijker voorbeeld is te vinden in *Koning van de jungle*. Naast het gebruik van voornaamwoorden om het geslacht van de personages aan te duiden, verwijst de titel of functie waarmee naar leeuw verwezen wordt – *koning* – ook naar zijn mannelijke geslacht. Er staat namelijk niet *koningin van de jungle*. Ook in *Het grote poepconours* worden enkele personages aangeduid met hun functie, bv. *Koning Keutel* en de *Koningin*.

- Familiale relaties:

In *De ijsbeer en de nacht* worden twee vrouwelijke personages (kippen) omschreven als “twee zussen uit Mechelen (p. 11)”. Zussen zijn uiteraard vrouwelijk en hier wordt die benaming om familiale relaties aan te duiden, gebruikt om het geslacht van deze personages aan te duiden. In *Alles blijft stil* wordt opnieuw naar vrouwelijke personages verwezen met “de drie zussen mus die nooit hun snavel houden (p. 6)”. Verder wordt op geen enkele manier naar hen verwezen. Ook in *Het grote poepconcours* wordt de term “broertjes (p. 9)” gebruikt om drie mannelijke geiten aan te duiden. Termen zoals *broer*, *zus*, *tante*, *oma* enz. zijn persoonsverwijzingen waarbij het gender semantisch duidelijk wordt.

- Moederlijke rol:

In *Het wonderlijke ei van Lady Nana* wordt Lady Nana’s vrouwelijke geslacht bijkomend bevestigd doordat ze eieren legt. Bovendien werd in het voorgaande hoofdstuk reeds de speciale status van dieren als kippen en koeien aangehaald. In *Paard en de roddelkippen* wordt het vrouwelijke geslacht van Schaap bevestigd via het gebruik van voornaamwoorden én haar moederrol, zoals in: “Als Schaap moe was van te veel wol, paste Paard op de lammetjes (p. 3)”, wat impliceert dat wol geven en voor haar lammetjes zorgen haar belangrijkste functies zijn. In *Een plekje voor Welpje* worden de vrouwelijke personages Olifant en moeder Everzwijn eveneens gekarakteriseerd door hun moederrol. Bij Olifant blijkt dit – naast het gebruik van vrouwelijke voornaamwoorden – uit de zin: “Maar ik heb al een kind. Ik kan er echt niet nog eentje bij hebben (p. 14)”. Bij Moeder Everzwijn gebeurt dit door haar naam en doordat ze de panter zoogt.

- Niet-inhoudelijke voorstelling van de personages:

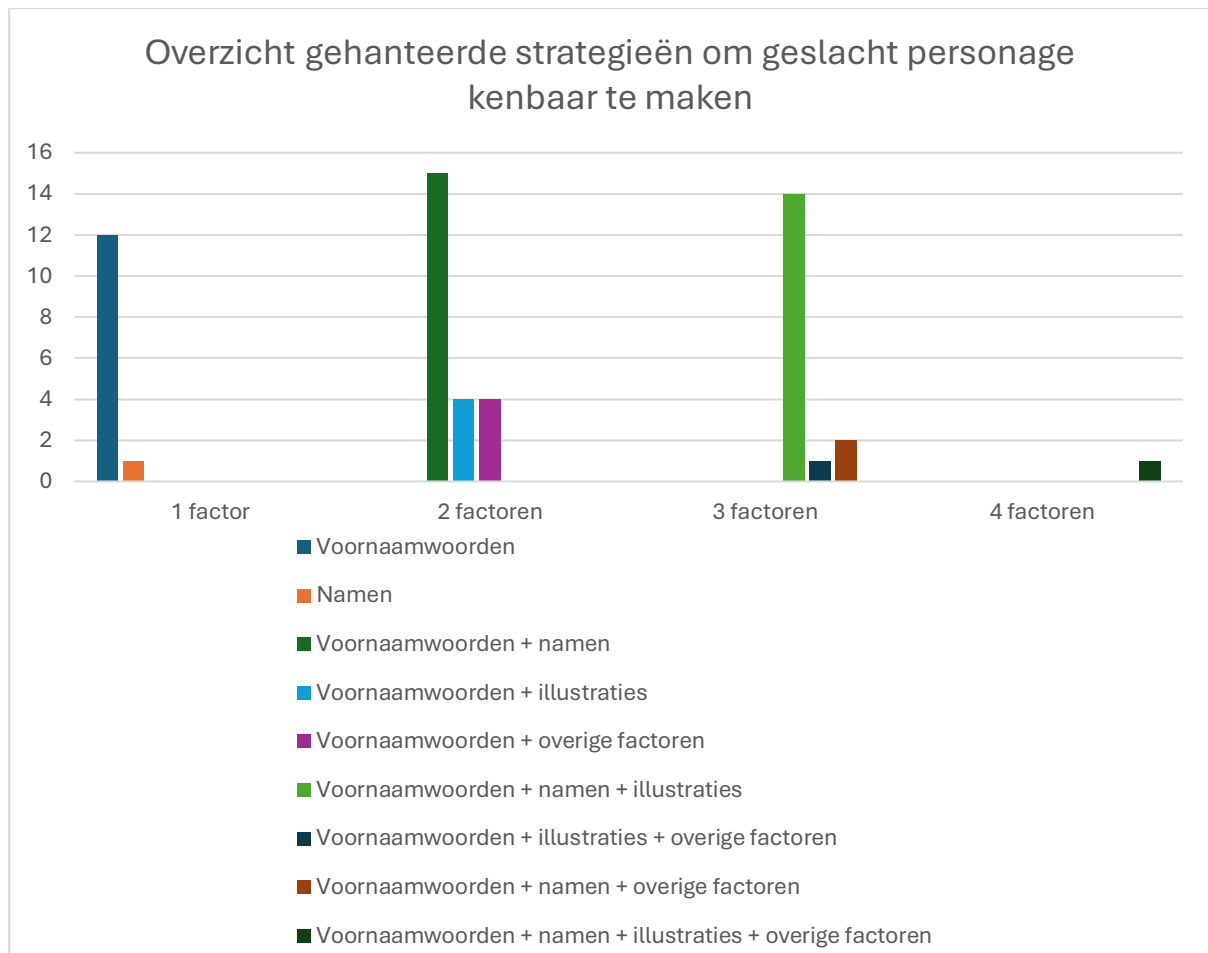
In *Een taart voor konijn* worden de personages voorafgaand aan het verhaal voorgesteld, waarbij in vijf van de zes gevallen voornaamwoorden aanwezig zijn. Deze talige factoren maken formeel deel uit van de tekst, maar zijn inhoudelijk niet geïntegreerd in het verhaal. Daardoor kan niet worden verondersteld dat alle (voor)lezers dit deel effectief waarnemen.

- Aanspreking door andere personages:

In *De allerbeste beste* blijkt het mannelijke geslacht uit aanspreekvormen als “kerel (p. 1)” en “man (p. 2)”. In *Kleine Struis* wordt het vrouwelijke personage aangeduid als “struisvogelmeisje (p. 22)”.

Overzicht

Figuur 3

Bij de bepaling van het geslacht van de dierlijke personages in het corpus werden vier factoren geïdentificeerd: voornaamwoorden, namen, illustraties en overige factoren. Theoretisch gezien resulteert dit in vijftien mogelijke combinaties. In de corpusdata werden echter niet alle combinaties aangetroffen.

De bovenstaande tabel geeft een overzicht van de meest gehanteerde strategieën om het geslacht van personages te markeren. Uit de analyse blijkt dat de combinatie van twee factoren het frequentst voorkomt: deze strategie werd toegepast in 23 van de 54 boeken, wat overeenkomt met 42,6 % van het corpus. De combinatie van drie factoren volgt met 17 boeken, oftewel iets minder dan een derde (31,5 %) van het corpus. Strategieën waarbij slechts één factor wordt gebruikt, komen minder vaak voor. De minst voorkomende strategie is het gelijktijdig gebruik van alle vier de factoren, die slechts in één boek (1,9 %) werd aangetroffen.

Wanneer wordt ingezoomd op de specifieke combinaties, blijkt dat de combinatie van voornaamwoorden en namen het meest voorkomt. Dit wordt gevolgd door de combinatie van voornaamwoorden, namen en illustraties. Het gebruik van uitsluitend voornaamwoorden als markeringsstrategie komt op de derde plaats.

3.1.4. Welke strategieën worden gebruikt om personages neutraal te houden?

Zoals reeds beschreven in hoofdstuk 3.1., waren er in dit corpus 78 neutrale personages te vinden. Twee daarvan waren hoofdpersonages. In wat volgt, wordt besproken welke strategieën de auteurs bewust of onbewust gehanteerd hebben om neutrale personages te creëren. In 25 boeken van het corpus kwamen neutrale personages voor.

Bepaald en onbepaald lidwoord

Het aanduiden van een neutraal personage met zowel bepaalde als onbepaalde lidwoorden was een veelgebruikte strategie.

In *Hoe Bij uit vliegen ging* worden mier en krekel aangeduid met een lidwoord, evenals de drie zwijntjes. In *De ijsbeer en de nacht* wordt geschreven over “de egel (p.17)”, “de zaagvis (p. 17)” en “de tortelduifjes (p. 17)”. Hier wordt opnieuw enkel gebruikgemaakt van bepaalde lidwoorden. Ook in *Balthazar, de eenzaamste ezel ooit* wordt enkel gebruikgemaakt van bepaalde en onbepaalde lidwoorden met betrekking tot de neutrale personages. In *Klaar voor de show?* wordt het enige neutrale personage, *stinkdier*, enkel beschreven in combinatie met het bepaalde lidwoord “het”. In *Monty’s buitengewone dagje* wordt geschreven over “de eland (p. 15)”, zonder dat die een naam krijgt of een voornaamwoord. In *Bo is nooit bang* wordt gesproken over “een kwaai poes (p. 4)” met het onbepaald lidwoord.

In *Lotta op piratentocht* wordt aan “de mol (p. 12)” en “de schildpad (p. 16)” geen naam gegeven, enkel het bepaalde lidwoord. Ook bij de kuikens wordt enkel een bepaald lidwoord gebruikt en worden ze als een geheel omschreven. Enkel op de afbeelding is te zien dat het over drie kuikens gaat.

In *Superbeesje is al onderweg* krijgen alle personages, behalve het hoofdpersoon Superbeesje, een onbepaald lidwoord. Ze zijn allemaal “een” dier van hun soort. Dit is overigens ook het boek met het grootste aantal neutrale personages (8) die geen naam krijgen. Door alle nevenpersonages te benoemen met een onbepaald lidwoord voelt het verhaal enerzijds wat onpersoonlijk aan maar is het, op het hoofdpersoon na, een genderneutraal verhaal.

Soortnaam = naam en geen gebruik van voornaamwoorden

In kinderboeken komt frequent voor dat voor dierlijke personages hun soortnaam als naam gebruikt wordt. Een beer wordt dan bv. gewoon “Beer” genoemd.

Zo krijgen in *Schaap zoekt schoen* drie personages op geen enkele manier een geslacht toegewezen. De soortnaam wordt gebruikt als naam. In *Een plekje voor welpje* worden Zebra en Vogel gewoon met hun soortnaam benoemd en krijgen deze personages geen voornaamwoorden. Ook in *Snip* worden Muis, Kikker, Eekhoorn en Egel aangeduid met hun soortnaam als naam. In *De warme winterkleden van Beer* worden Vos en Konijn enkel direct aangesproken met hun naam. Ze krijgen geen voornaamwoorden. Ook in *De Koning van de jungle* wordt deze strategie toegepast op het enige neutrale personage, Papegaai, evenals in *Net als tijger*. In het boek *Stop* is er één personage dat geen geslacht krijgt. Er wordt enkel over Das gesproken, maar niet rechtstreeks naar dit personage verwezen. Das speelt verder ook geen actieve rol in het verhaal. In *Zomerpret* worden de drie neutrale personages vernoemd naar hun soortnaam en wordt er geen gebruikgemaakt van voornaamwoorden met betrekking tot deze personages. In *Alles blijft stil* krijgen vier personages geen geslacht doordat er geen voornaamwoorden gebruikt worden. In *Een beer met vlekken* worden bij de personages Luipaard en Wrattenzwijn hun soortnaam als naam gebruikt. Er worden geen lidwoorden of voornaamwoorden gebruikt.

Plasticsoep is onderdeel van een reeks. Na een korte observatie werd vastgesteld dat de dieren die in dit corpus als neutraal gecodeerd werden, in andere boeken van de reeks wél duidelijk een geslacht krijgen. In het boek dat echter in dit corpus opgenomen werd, worden er slechts voornaamwoorden gebruikt met betrekking tot vier personages. De andere worden gewoon aangeduid met hun naam, die gelijk is aan hun soortnaam en met een hoofdletter geschreven wordt.

Big maakt een tekening is het boek uit het corpus met het grootste aantal personages dat geen geslacht krijgt maar wel een naam, nl. zes. Alle personages worden getekend als stokmannetjes en er worden geen voornaamwoorden gebruikt. De personages worden steeds aangesproken (of er wordt in de derde persoon over hen gesproken) met hun eigen naam, die ook hun soortnaam is. Opmerkelijk is dat de simpele tekening die Big maakt geen geslachtskenmerken bevat (het is tenslotte een stokmannetje), maar dat er toch vanaf het begin naar verwezen wordt met “hij” en “zijn”. Dit wijst op het concept van de male gaze.

Kikker is een held is deel van de reeks over Kikker en zijn vriendjes. Na observatie van andere boeken uit deze reeks bleek dat Eend wel degelijk een vrouwelijk personage is. In dit corpus wordt

ze echter gecodeerd als neutraal personage. Er wordt namelijk enkel gesproken over “Eend”; haar naam is dus de soortnaam en er worden geen voornaamwoorden gebruikt met betrekking tot dit personage.

Naam zonder gebruik van voornaamwoorden

Een andere strategie was wanneer namen van de neutrale personages niet gelijk waren aan hun soortnaam en er bovendien geen gebruikgemaakt werd van voornaamwoorden.

In *Bout is bang* wordt het personage Moertje enkel bij naam genoemd. Er worden geen voornaamwoorden gebruikt. In *Max op de fiets* heet het kuiken Piep. Er worden geen voornaamwoorden gebruikt, enkel de naam. In *Monty's buitengewone dagje* krijgen Wollig Schaapje en Lama Lama in principe genderneutrale namen in tegenstelling tot de andere nevenpersonages mevrouw Kip en meneer Paard. De namen verwijzen niet duidelijk naar een geslacht. In *Dobber* wordt aan één personage niet duidelijk een geslacht gegeven, nl. Krok. De naam Krok verwijst naar de diersoort (nl. een krokodil) maar er valt verder geen geslacht uit af te leiden en er worden geen voornaamwoorden gebruikt met betrekking tot dit personage. Ook in *Het grote poepconcours* krijgen de neutrale personages gewoon hun soortnaam als naam en wordt er verder geen gebruikgemaakt van voornaamwoorden.

Schrijven vanuit de ik-vorm

Het hoofdpersoonage in *Een beer met vlekken*, Beer, krijgt geen geslacht. Dit komt omdat er vanuit de eerste persoon enkelvoud, oftewel ik-vorm, geschreven wordt. Bovendien spreken de andere personages Beer direct aan met “Beer”, en wordt er op geen enkele andere manier vanuit de derde persoon naar dit personage verwezen.

Conclusie

In dit corpus werden vier verschillende strategieën gehanteerd om de personages in het verhaal neutraal te houden of te maken. Een eerste strategie die slechts één keer in het corpus voorkwam was het schrijven vanuit de eerste persoon enkelvoud of ik-vorm. Het is zeer eenvoudig om het gender van een personage open te laten door vanuit deze vorm te schrijven, zonder dat het de lezer opvalt. Anderzijds biedt de ik-vorm ook de mogelijkheid voor de lezer om zichzelf in het personage te herkennen en zich ermee te identificeren, ongeacht hun gender.

Wanneer personages een menselijke naam kregen, of een naam die niet gelijk was aan hun soortnaam en waaruit geen geslacht afgeleid kon worden, werden ook voornaamwoorden weggelaten om deze personages hun neutrale status te laten behouden. De tweede meest gebruikte strategie was het gebruik van lidwoorden – zowel bepaalde als onbepaalde – in

combinatie met de soortnaam om te verwijzen naar de personages. Deze strategie werd toegepast in acht boeken.

De strategie die echter het vaakst gehanteerd werd, was het weglaten van voornaamwoorden bij namen van personages die overeenstemden met hun soortnaam. Deze strategie kwam voor in twaalf boeken van het corpus, wat neerkomt op bijna één vierde.

Om te achterhalen of de besproken strategieën al dan niet bewust werden ingezet, is toekomstig onderzoek nodig waarin de opinies en intenties van de auteurs zelf worden bevraagd.

3.1.5. Personages in de titel

Hoewel in de onderzoeksvragen niet expliciet werd ingegaan op de titels van de boeken, kwamen tijdens de voorgaande analyses enkele opmerkelijke patronen aan het licht die relevant zijn om hier kort te bespreken.

Van de 54 boeken bevatten zes titels de namen van twee personages: *Zomer met Fien en Milo*, *Oscar en Nina en de zwarte vogel*, *Berre zorgt goed voor Fleur*, *Nellie & Cezar: De vier seizoenen*, *Mevrouw Das en Meneer Ping* en *Monti Muis & Molletje Maarten*. Enkel in het laatste boek gaat het om twee mannelijke personages; in de overige vijf boeken spelen zowel een vrouwelijk als een mannelijk personage een hoofdrol. In drie van deze titels wordt het vrouwelijke personage als eerste genoemd, in twee het mannelijke personage. In het geval van *Berre zorgt goed voor Fleur* lijkt de volgorde eerder samen te hangen met de thematiek dan met een voorkeur of dominantie op basis van gender.

Het zou interessant zijn om in toekomstig onderzoek te analyseren of er bij kinderboeken met twee personages in de titel een systematische voorkeur bestaat voor het vermelden van het personage van het ‘dominante’ geslacht op de eerste plaats. In dit corpus specifiek was dit niet het geval.

Verder bevatten 34 titels uit het corpus letterlijk de naam of namen van het hoofdpersonage of de hoofdpersonages. Twee titels bevatten een duidelijke verwijzing naar het hoofdpersonage zonder expliciete naamsvermelding: *De koning van de jungle* (Leeuw) en *Kleine ijsbeer en de verdwenen vissen* (Lars, de kleine ijsbeer). Zestien titels verwijzen niet rechtstreeks naar het hoofdpersonage.

Bij twee titels viel op dat de naam in de titel niet overeenkomt met het eigenlijke hoofdpersonage: *Olifant ondersteboven* en *Net als Tijger*. In *Olifant ondersteboven* ligt de focus van het verhaal op Konijn, hoewel Olifant in de titel genoemd wordt, wat waarschijnlijk samenhangt met de

thematische insteek (het eerder passieve verdriet van Olifant en de actieve rol van Konijn). In *Net als Tijger* is het hoofdpersonage Schaap, een vrouwelijk personage dat opkijkt naar Tijger, een mannelijk personage dat slechts op een foto voorkomt en geen actieve rol speelt in het verhaal. Toch wordt “Schaap” niet in de titel vermeld, wat mogelijk wijst op een impliciete bevestiging van mannelijke dominantie.

Hoewel de keuze van een titel een artistieke vrijheid van de auteur is en kan variëren van voorspelbaar tot origineel, kan de vermelding (of afwezigheid) van bepaalde personages in de titel impliciet de nadruk leggen op genderrollen. Ook de illustratie op de omslag kan deze nadruk versterken of juist nuanceren.

De bevindingen met betrekking tot de titels worden hier louter als observaties gepresenteerd aangezien het corpus onvoldoende groot is om hieruit harde conclusies te trekken. Ze vormen echter wel een waardevolle aanzet voor mogelijk vervolgonderzoek en worden daarom kort besproken.

3.1.6. Conclusie

De voorgaande analyses tonen aan dat ook in kinderboeken met uitsluitend dierlijke personages sprake is van een duidelijke dominantie van mannelijke personages. Van het totale aantal getelde personages was bijna de helft mannelijk, ongeveer een kwart vrouwelijk en kreeg iets minder dan een kwart geen expliciet geslacht toegekend. Wanneer de neutrale personages buiten beschouwing worden gelaten, blijkt dat ongeveer 65 % van de personages mannelijk is en 35 % vrouwelijk.

Bijna een vijfde van de boeken in het corpus vertoonde een evenwichtige verdeling tussen vrouwelijke en mannelijke personages. Daartegenover stond dat ongeveer een kwart van de boeken helemaal geen vrouwelijke personages bevat. In circa 70 % van de boeken komen meer mannelijke dan vrouwelijke personages voor.

Wanneer enkel gekeken wordt naar de hoofdpersonages, valt op dat er een duidelijke oververtegenwoordiging is van mannelijke hoofdpersonages: deze komen ongeveer driemaal vaker voor dan vrouwelijke hoofdpersonages. Daarnaast bevat circa 15 % van de boeken uitsluitend mannelijke personages.

Er werden vier strategieën geïdentificeerd om personages neutraal te houden, nl. het schrijven van het verhaal vanuit de ik-vorm of eerste persoon enkelvoud, het gebruik van louter bepaalde en onbepaalde lidwoorden, het vermijden van voornaamwoorden wanneer het dierlijke personage een naam krijgt die niet overeenstemt met de soortnaam en ten slotte het geven van

een naam die gelijk is aan de soortnaam van het dierlijke personage in combinatie met het vermijden van voornaamwoorden. Deze laatste strategie kwam het vaakst voor in dit corpus.

De observaties met betrekking tot de titels, die in het laatste deel van de analyse aan bod kwamen, worden uitgebreider besproken in hoofdstuk 5, waar ook hun mogelijke implicaties verder belicht worden.

3.2. Genderidentiteit en genus

3.2.1. Overzicht tabel

In onderstaande tabel worden alle diersoorten opgelijst die in het corpus voorkomen. Voor elke soort wordt genoteerd hoe vaak zij als mannelijk, vrouwelijk of neutraal werden gecodeerd. Daarnaast is het grammaticale geslacht van elke diersoort opgenomen, zoals vastgesteld in de Woordenlijst Nederlandse Taal, om in één oogopslag inzicht te krijgen in het verband tussen grammaticaal en toegewezen geslacht.

Tabel 3: Voorkomen van diersoorten, hun gender en het genus

Diersoort	M	V	X	Genus
mier	1	2	1	M/V
zandloopkever	1	0	0	M
glimworm	1	1	0	M
vlo	1	0	0	M/V
vuurwants	1	0	0	M/V
waterkever	1	0	0	M
pad	1	0	0	M/V
schallebijter	1	0	0	M
kogelspin	0	1	0	M/V
kikker	5	0	2	M
leeuw	4	0	0	M
muis	6	7	9	M/V
konijn	4	6	2	O
kat	1	3	0	M/V
aap	8	0	0	M
walvis	0	1	1	M
jan-van-gent	1	0	0	M

krekel	0	0	1	M
haas	5	0	0	M
bij	0	1	0	M/V
geit	3	1	0	M/V
cicade	0	0	1	V
duif	0	1	1	M/V
koe	0	4	0	V
schildpad	3	0	1	M/V
zwijn	0	1	3	O
ezel	3	2	0	M
beer	7	1	1	M
vogel	3	2	2	M
kip	0	12	0	V
varken	4	2	1	O
ijsbeer	3	1	1	M
poolvos	0	1	0	M
eendagsvlieg	1	0	0	M/V
marmot	1	0	0	M/V
zaagvis	0	0	1	M
tortelduif	0	0	2	M/V
egel	2	1	3	M
mol	3	0	2	M
eend	1	1	2	M/V
schaap	1	5	2	O
otter	1	0	0	M
hond	7	2	1	M
uil	6	0	2	M
vos	8	0	1	M
visdiefje	0	1	0	O
zeehond	1	0	0	M
slak	2	1	0	M/V
paard	2	0	3	O
herdershond	1	0	0	M

vleermuis	2	0	0	M/V
olifant	4	1	3	M
das	3	1	2	M
eekhoorn	3	1	1	M
haan	1	0	0	M
pinguïn	2	2	0	M
gorilla	1	0	0	M
krokodil	2	0	2	M/V
papegaai	1	0	1	M
poes	0	2	2	M/V
giraf	2	2	2	M/V
stinkdier	0	0	1	O
tijger	1	1	0	M
big	0	0	1	M/V
pauw	0	0	1	M
gans	0	1	0	M/V
mus	0	3	0	M/V
duizendpoot	1	0	1	M
tor	0	0	1	M/V
nijlpaard	2	0	0	O
walrus	1	0	0	M
kangoeroe	1	0	0	M
hert	2	1	0	O
sprinkhaan	1	0	0	M
worm	2	1	0	M
rups	0	1	0	M/V
spin	2	0	0	M/V
zebra	0	1	2	M
luipaard	0	0	1	M/O
wrattenzwijn	0	0	1	O
toekan	1	0	0	M
wasbeer	2	0	1	M
kuiken	0	0	4	O

lama	0	0	1	M
eland	0	0	1	M
hamster	2	1	0	M/V
struisvogel	1	1	0	M
aardvarken	1	0	0	O
mestkever	0	1	0	M
rat	1	0	0	M/V
ekster	0	1	0	M/V
vis	1	0	0	M
bever	1	0	0	M
neushoorn	1	0	0	M
panter	1	0	0	M
everzwijn	0	1	0	O
meeuw	0	0	1	M/V
leeuwin	0	1	0	V
lieveheersbeestje	1	0	0	O
slang	0	0	1	M/V
kameel	0	0	1	M

3.2.2. Bespreking van de resultaten

In totaal werden 101 verschillende diersoorten geïdentificeerd in het corpus. Onderstaande tabel toont de meest voorkomende diersoorten over de drie categorieën (vrouwelijk, mannelijk, neutraal) heen.

Tabel 4: Meest voorkomende diersoorten over alle categorieën heen

Diersoort	Frequentie
Muis	22
Konijn, kip ⁸	12
Hond	10
Beer, vos	9

⁸ Wanneer meer dan één diersoort in hetzelfde vak vermeld wordt, gescheiden door een komma, betekent het dat deze diersoorten afzonderlijk het aantal keer voorkwamen dat in de kolom 'frequentie' wordt weergegeven.

Uil, schaap, walvis, olifant, aap	8
-----------------------------------	---

Wanneer de focus wordt gelegd op de diersoorten die het vaakst als vrouwelijk of mannelijk gecodeerd werden, treden in de tabel enkele verschuivingen op.

Tabel 5: Meest voorkomende diersoorten met mannelijk of vrouwelijk geslacht

Diersoort	Frequentie
Muis	13
Kip	12
Konijn	10
Hond	9
Beer, aap, vos	8
Varken, schaap, uil	6

Wanneer het grammaticale geslacht (zoals vastgesteld in de Woordenlijst Nederlandse Taal) wordt meegenomen in de analyse, vallen een aantal patronen op.

Er werden slechts vier diersoorten geïdentificeerd met een uitsluitend vrouwelijk grammaticaal geslacht: *cicade*, *kip*, *koe* en *leeuwin*. De *cicade* kwam slechts eenmaal voor in het corpus en kreeg in het verhaal geen geslacht toegewezen. De *leeuwin* verscheen eveneens slechts één keer en werd gecodeerd als vrouwelijk personage. De *kip* daarentegen kwam twaalf keer voor en werd consistent als vrouwelijk gecodeerd, wat samenhangt met de duidelijke taalkundige en biologische koppeling tussen *kip* en *haan*. Ook de *koe*, die viermaal voorkwam, werd telkens als vrouwelijk gecategoriseerd. In absolute aantallen werden achttien personages geïdentificeerd die een diersoort met uitsluitend vrouwelijk grammaticaal geslacht vertegenwoordigen. Met uitzondering van de neutraal gecodeerde *cicade* is de overeenstemming tussen grammaticaal geslacht en corpusgeslacht 100 %. Indien de *cicade* wordt meegeteld, daalt dit percentage tot 94,4%.

Van de 101 diersoorten hebben 51 een uitsluitend mannelijk grammaticaal geslacht. Dit wijst op een structureel taalkundig onevenwicht in het Nederlands. Van deze 51 soorten werden er 20 uitsluitend als mannelijk gecodeerd. Wanneer ook de soorten worden meegeteld die zowel als mannelijk als neutraal gecodeerd werden — onder de aanname dat neutrale personages door de zogenoemde *male bias* vaker als mannelijk worden geïnterpreteerd — stijgt dit aantal naar 33. In de overige achttien gevallen kregen de personages zowel een mannelijk als vrouwelijk (en soms

ook neutraal) geslacht toegewezen. In absolute aantallen vertegenwoordigen 157 personages een diersoort met een mannelijk grammaticaal geslacht. Daarvan werden er 102 als mannelijk gecodeerd, wat een overeenstemmingspercentage van 58,3 % oplevert. Indien ook de neutraal gecodeerde personages worden meegerekend, stijgt dit tot 86 %.

Binnen het corpus werden daarnaast 14 diersoorten geïdentificeerd met een onzijdig grammaticaal geslacht. Deze zijn te herkennen aan het gebruik van het lidwoord *het*. Indien het toegewezen geslacht in het corpus overeenstemde met het grammaticale geslacht, zouden deze dieren als neutraal gecategoriseerd moeten zijn. Dat bleek echter slechts bij drie soorten het geval: stinkdier, wrattenzwijn en kuiken, waarvan de eerste twee slechts eenmaal voorkwamen. Opvallend is dat de verdeling van de personages met onzijdige soortnamen over de drie categorieën vrijwel gelijk was: 17 personages werden als vrouwelijk gecodeerd, 17 als mannelijk en 17 als neutraal. De overeenstemming tussen grammaticaal geslacht en corpusgeslacht bedroeg hierdoor slechts 33,3 %.

Ten slotte kregen 31 diersoorten in de Woordenlijst een dubbel grammaticaal geslacht toegewezen (zowel mannelijk als vrouwelijk). Dit betrof in totaal 88 personages. Hoewel grammaticaal gezien zowel een mannelijke als vrouwelijke codering mogelijk is, was de verdeling niet gelijk: 33 personages werden als mannelijk gecategoriseerd, 29 als vrouwelijk, en 26 kregen geen geslacht toegewezen. Het overeenstemmingspercentage tussen grammaticaal geslacht en toegewezen corpusgeslacht bedroeg 70,4 %, met een verdeling van 32,9 % vrouwelijke en 37,5 % mannelijke personages.

Een bijzonder geval vormt het *luipaard*, de enige diersoort in het corpus met een gecombineerd onzijdig en mannelijk grammaticaal geslacht. Opvallend is dat twee verwante soorten in het corpus, het *nijlpaard* en het *paard*, volgens de Woordenlijst Nederlandse Taal uitsluitend een onzijdig grammaticaal geslacht hebben. Het is opmerkelijk dat een samenstelling met als basiswoord *paard* een dubbel grammaticaal geslacht krijgt, terwijl het basiswoord zelf, *paard*, enkel als onzijdig geldt. Dit is in strijd met het taalkundig principe dat het laatste deel van een samenstelling doorgaans het grammaticaal geslacht van het hele woord bepaalt (Onze Taal).

3.2.3. Conclusie

Van het totale aantal personages en diersoorten kan geconcludeerd worden dat muizen en kippen de diersoorten zijn die het vaakst voorkomen in dit corpus.

Verder kan geconcludeerd worden dat er, over alle personages heen, geen absolute correlatie bestaat tussen het grammaticale geslacht van de diersoorten en het gender (vrouwelijk,

mannelijk, neutraal) dat aan hun respectievelijke personages wordt toegekend. Wanneer echter de verschillende categorieën afzonderlijk bekeken worden, duiken wel aanwijzingen op van een aanzienlijke mate van overeenstemming — zij het in het voordeel van het dominante geslacht in dit corpus, namelijk het mannelijke.

Er is een zeer hoge overeenstemmingsgraad tussen de diersoorten met een vrouwelijk grammaticaal geslacht. Afhankelijk van de inclusie of exclusie van het enige neutrale personage met een vrouwelijk grammaticaal geslacht, varieert de overeenstemmingsgraad tussen 94,4 % en 100 % - een absolute correlatie. Dit resultaat moet echter genuanceerd worden aangezien slechts vier diersoorten in het corpus een uitsluitend vrouwelijk grammaticaal geslacht hadden volgens de Woordenlijst Nederlandse Taal.

Van de geïdentificeerde diersoorten had 50,5 % een uitsluitend mannelijk grammaticaal geslacht, wat wijst op een taalkundige genderongelijkheid. Bij deze soorten bedraagt het overeenstemmingspercentage 58,3 %. Wanneer ook neutrale personages worden meegerekend — om het effect van een mogelijke male bias in acht te nemen — stijgt dit percentage tot 86%.

Diersoorten met een uitsluitend onzijdig grammaticaal geslacht kwamen in het corpus exact even vaak voor als vrouwelijke, mannelijke en neutrale personages, wat resulteert in een evenredige verdeling over de drie categorieën.

Volgens de Woordenlijst Nederlandse Taal heeft 30,1 % van de aangetroffen diersoorten in het corpus een dubbel grammaticaal geslacht (mannelijk/vrouwelijk). In absolute aantallen kregen 62 van deze personages een geslacht toegekend: 46,8% werd gecodeerd als vrouwelijk en 53,2% als mannelijk. Ook hier is sprake van een lichte mannelijke dominantie.

3.3. Genderstereotypen

Ook in het huidige corpus van kinderboeken met uitsluitend dierlijke personages zijn duidelijke voorbeelden van genderstereotypering terug te vinden, zowel bij vrouwelijke als bij mannelijke personages. Deze stereotypen manifesteren zich niet alleen in de geschreven tekst, maar eveneens in de illustraties. In wat volgt, worden de geïdentificeerde stereotypen binnen beide categorieën besproken, telkens geïllustreerd aan de hand van voorbeelden uit het corpus.

Na de bespreking van de tekstuele stereotypen wordt bovendien aandacht besteed aan voorbeelden waarin juist tegen genderstereotypen wordt ingegaan. De geobserveerde stereotypen zijn gecategoriseerd aan de hand van verschillende thema's, al dient opgemerkt te worden dat bepaalde stereotypen onder meerdere categorieën kunnen vallen.

Tot slot moet worden benadrukt dat deze analyse geen exhaustieve inventaris van alle aanwezige stereotypen wil bieden: uitsluitend de meest duidelijke en opvallende voorbeelden zijn opgenomen.

3.3.1. Tekstuele stereotypen

Mannelijke macht en dominantie

Een opvallend stereotype in de boeken betreft de representatie van mannelijke personages die streven naar macht en dominantie. Zo ambieert het hoofdpersonage in *Baas van iets groots* – zoals de titel suggereert – de baas te zijn van iets groots, wat wijst op een traditioneel mannelijk machtsstreven. In *De koning van de jungle* wordt dit stereotype belichaamd door de leeuw, die niet alleen als ‘koning’ wordt gepresenteerd, maar ook de andere mannelijke personages in competitie tegenover elkaar plaatst omdat ze overal ergens de beste in zijn.

In *De allerbeste beste* vertoont Beer, het mannelijke hoofdpersonage, de drang om in alles de beste te zijn. Daarnaast wil hij zijn vangst aan iedereen tonen om ermee op te scheppen en bewonderd te worden. Op de illustraties is duidelijke jaloezie en frustratie te zien wanneer Beer met dit gedrag niet het gewenste effect bereikt. Hoewel dit gedrag indirect bekritiseerd wordt door andere personages, wordt het stereotype niet expliciet doorbroken.

In *Plasticsoep* vallen er in het verhaal zelf niet echt genderstereotypen te ontdekken aangezien deze boekenreeks focust op klimaat en milieu. Echter, aan het begin van het boek wordt elk personage kort voorgesteld. Zo wordt Mol, een mannelijk personage, als volgt beschreven: “doet graag zijn eigen ding (op binnenkant van de kaft)”, wat past binnen het beeld van mannelijke onafhankelijkheid en dominantie.

Tot slot toont *Het grote poepconcours* dat, hoewel er een koning en koningin zijn, het duidelijk de koning (Leeuw) is die het beslissingsrecht heeft. De koningin speelt hier een ondersteunende rol; zij doet aan handwerk terwijl de koning bevelen uitdeelt. Bovendien is de koning het enige zetelende jurylid dat bepaalt wie het concours zal winnen. Verder komt ook de “minister van Buitenlandse Poepaangelegenheden (eerste vermelding op p. 2) ” aan bod, een mannelijk personage. In dit verhaal zijn de figuren met macht of een belangrijke titel zoals minister of koning dus uitsluitend mannelijk.

Vrouwelijke terughoudendheid

Een ander terugkerend thema is de tegenstelling tussen impulsieve mannelijke personages en bedachtzame, voorzichtige vrouwelijke personages. Op de binnenkant van de kaft van *Plasticsoep* wordt Uil, een vrouwelijk personage, omschreven als iemand die “over alles goed

nadenkt”, terwijl Muis “lief en voorzichtig” is. Dit sluit aan bij het stereotype van het bedachtzame vrouwelijke personage.

Ook in *Een taart voor konijn*, een boek uit de reeks *Dierenplein*, worden de zes personages aan het begin kort geïntroduceerd. Poes, een vrouwelijk personage, wordt op de binnenkant van de kaft voorgesteld als “een beetje verlegen en voorzichtig”, wat het beeld van het teruggetrokken, timide vrouwelijke personage bevestigt.

Stoere en sterke mannelijke personages

Stoerheid en fysieke kracht worden stereotiep voornamelijk aan mannelijke personages toegeschreven. In *Plasticsoep* ziet Vos, een mannelijk personage, zichzelf als “de stoerste” (op binnenkant van de kaft). In *Net als tijger* vergelijkt het vrouwelijke personage (overigens ook het hoofdpersonage), Schaap, zichzelf met het mannelijke personage, Tijger, en wil ze net als hem zijn. Tijger wordt omschreven als “sterk en knap (p. 1)” en heeft “veel vrienden (p. 4)”. *Kikker is een held* toont Rat als redder met “twee sterke armen (p. 22)” die Kikker uit het water helpt, waarmee wederom het stereotype van het sterke, beschermende mannelijke personage wordt bevestigd.

Moederlijke versus vaderlijke rollen

Stereotiep krijgen vrouwelijke personages vaak een zorgende, moederlijke rol toebedeeld. In *Lotta op piratentocht* neemt tante Cato, een vrouwelijk personage, de zorg voor de kinderen op zich. Er komt in dit boek overigens geen mannelijk personage aan bod en er wordt dus geen vaderlijke rol vertolkt.

In *Een plekje voor welpje* zijn er twee vrouwelijke personages. Bij beiden wordt hun moederlijke rol benadrukt. Olifant zegt: “Maar ik heb al een kind. Ik kan er echt niet nog eentje bij hebben,”. Moeder Everzwijn zoogt de panter en door naar haar te verwijzen met “moeder” wordt opnieuw die rol benadrukt. De mannelijke personages in dit verhaal worden daarentegen niet met ouderlijke verantwoordelijkheden geassocieerd. Ook in *Paard en de roddelkippen* wordt de moederlijke rol van zowel Koe als Schaap benadrukt. Over Hond wordt gezegd dat ze “haar pups niet kon achterlaten (p. 17)”. Paard daarentegen, een mannelijk personage, krijgt op geen enkele manier een vaderlijke rol toegewezen.

Belang van uiterlijk bij vrouwelijke personages

Uiterlijk en verzorging worden stereotiep vaak verbonden aan vrouwelijke personages.

In *De ijsbeer en de nacht* is de volgende uiting te vinden: “De poolvos vergeet altijd haar neus te poederen voor ze op jacht gaat (p. 5)”. “Haar neus poederen” is een uitdrukking die stereotiep

met vrouwen geassocieerd wordt. Het wordt gebruikt als eufemisme voor naar het toilet gaan. Toch wordt het vandaag ook geassocieerd met vrouwen die even hun make-up gaan bijwerken op het toilet. Het gebruik van een eufemisme voor vrouwelijke toiletbezoeken, zonder een mannelijke tegenhanger, reflecteert de ongelijkheid in taal met betrekking tot taboezaken zoals naar het toilet gaan.

De beschrijving van het vrouwelijke personage Poes aan het begin van het boek *Een taart voor konijn* luidt: “Haar mooie kleertjes mogen niet vies worden”. Deze beschrijving verwijst naar de ijdelheid die vaak geassocieerd wordt met vrouwen en het leven van de vrouw dat zich stereotiep vaak binnen afspeelt. In *Net als Tijger* gaat Schaap aan de slag met schmink, een activiteit die ook stereotiep geassocieerd wordt met vrouwen.

Tot slot draagt het vrouwelijke personage, Kip, in *Schaap zoekt schoen* altijd hoge hakken want “je weet toch nooit wanneer haan voorbij wandelt en dan wil ik op mijn mooist zijn (p. 6)”. Hoge hakken worden hier stereotiep geassocieerd met vrouwelijkheid. Daarnaast wordt duidelijk dat het vrouwelijke personage haar best doet om er goed uit te zien om op die manier indruk te maken op een mannelijk personage.

Actief versus passief en buitenshuis versus binnenshuis

Stereotiep zijn mannelijke personages actief en buitenshuis bezig, terwijl vrouwelijke personages thuisblijven of huishoudelijke taken verrichten. In *Nellie en Cezar: De vier seizoenen* plukt Nellie bloemen terwijl Cezar een tent opzet. In *Vergeet mij nietje* blijft Muis, het vrouwelijke personage, achter terwijl Varken de wijde wereld in trekt. Naast eten en slapen raakt ze geobsedeerd door poetsen terwijl Varken op reis is. Wanneer Varken terug thuiskomt, geeft Muis hem te eten en neemt ze meteen opnieuw haar zorgende rol op. *Berre zorgt goed voor Fleur* en *Monty's buitengewone dagje* bevestigen deels dit patroon, maar tonen ook hoe mannelijke personages soms een zorgende rol opnemen, waarmee stereotypen enigszins worden doorbroken.

Emoties

Vrouwelijke personages worden stereotiep vaak als emotioneel en snel van slag neergezet, terwijl mannelijke personages kalm en rationeel blijven. In *Nellie en Cezar* reageert Nellie vaak emotioneel of dramatisch, bv. wanneer de sneeuwpop smelt, terwijl Cezar haar geruststelt. In het algemeen reageert Nellie telkens vrij dramatisch of boos, terwijl de mannelijke personages de zaak relativeren.

Het mannelijke personage als held en vrouwelijke afhankelijkheid

Veel verhalen bevatten het stereotype van de mannelijke redder en de afhankelijke vrouw die door hem gered moet worden. In *Nellie en Cezar: De vier seizoenen* is Nellie in de zomer bang om te zwemmen. Een mannelijk personage, Fons de olifant, komt haar ‘redden’ en laat haar op zijn rug zitten zodat Nellie niet hoeft te zwemmen. In de winter spelen Nellie en Cezar in de sneeuw. Nellie zegt: “Cezar, je moet me helpen. Het rollen van zo’n [sneeuw]bal is echt ontzettend zwaar (p. 4)”. Dit impliceert de afhankelijkheid van Nellie. Zonder Cezars hulp lukt het niet om een sneeuwpop te maken.

In *Paard en de roddelkippen* zegt de haan, een mannelijk personage: “Rustig, mijn kippetjes! Martinus lost het op (p. 16)”. Hij spreekt over "mijn kippetjes" alsof ze zijn eigendom zijn en gebruikt een verkleinwoord. Hij spreekt over zichzelf in de derde persoon en geeft aan dat hij wel de held zal zijn wanneer ‘zijn kippetjes’ een probleem hebben.

In *Monty’s buitengewone dagje* is Monty, het mannelijke hoofdpersoon, degene die de andere dieren beschermt (mannelijk stereotype). Anderzijds neemt hij ook een zorgende rol op ten opzichte van hen (vrouwelijk stereotype). In dit boek worden zowel stereotypen gereproduceerd als doorbroken.

In *Kikker is een held* is Kikker het moedige personage dat zijn vrienden redt tijdens een overstroming. Deze rol kan gedeeltelijk verklaard worden door het biologische gegeven dat hij een kikker is en water gewend is, in tegenstelling tot personages als Haas of Varkentje. Het geslacht van Eend blijft in dit specifieke verhaal onbepaald. Uit de analyse van andere boeken binnen deze reeks blijkt dat Eend als vrouwelijk personage wordt gepositioneerd. Hoewel dit in het huidige corpus niet expliciet wordt vermeld, zou Eend in theorie ook de rol van redder kunnen vervullen omdat ze biologisch gezien eveneens over goede zwemcapaciteiten beschikt. Desondanks is het opmerkelijk dat deze heldenrol wordt toebedeeld aan Kikker, het centrale mannelijke personage, wat aansluit bij het genderstereotiepe motief van de mannelijke held binnen kinderboeken.

Roddeltante

In *Paard en de roddelkippen* wordt roddelen voorgesteld als een typisch vrouwelijke gedraging. De kippen worden afgebeeld als personages die elkaar ophitsen en negatief spreken over anderen. Dit beeld sluit aan bij het stereotype van de ‘roddeltante’ – een term waarvoor in het Nederlands geen mannelijke tegenhanger bestaat. Deze asymmetrie in terminologie weerspiegelt opnieuw een genderongelijkheid in de Nederlandse taal.

Beroepen

Tot slot illustreert *Een beer met vlekken* hoe genderstereotypen zelfs in ogenschijnlijk onschuldige details kunnen doorklinken. In het volgende citaat: “Zou de dokter het soms weten, ben je daar al eens geweest? Misschien dat het een ziekte is en dat hij je dan geneest (p. 14)”, wordt de dokter automatisch aangeduid met het mannelijke voornaamwoord “hij”. Deze keuze is niet functioneel voor het rijmschema en had zonder structurele of stilistische gevolgen ook vrouwelijk kunnen zijn. De automatische toewijzing van een mannelijk geslacht aan een personage met gezag zoals een arts weerspiegelt een impliciete male bias.

3.3.2. Ingaan tegen tekstuele genderstereotypen

Huishouden

Huishoudelijke taken en activiteiten binnenshuis worden traditioneel geassocieerd met vrouwelijke personages. In het corpus zijn echter enkele voorbeelden terug te vinden waarin mannelijke personages deze rollen vervullen, wat wijst op een gedeeltelijke doorbreking van traditionele genderrollen. Zo vertonen de twee mannelijke hoofdpersonages in *Jeppe krijgt een vriend* een duidelijke rolverdeling: Jeppe vraagt zijn vriend Ko om voor hem te koken. Dit patroon doorbreekt het genderstereotype waarin huishoudelijke taken, zoals koken, voornamelijk aan vrouwelijke personages wordt toegeschreven. Ook in *Dierendorpje helpt de bijen* wordt dit stereotype doorbroken: het mannelijke personage Gijs bakt een honingtaart, een activiteit die traditioneel als stereotiep vrouwelijk wordt beschouwd.

Emoties

Ook op het vlak van emoties zijn er in het corpus voorbeelden te vinden die afwijken van genderstereotiepe verwachtingen. In *Kleine Struis* toont het vrouwelijke personage geen angst, terwijl het mannelijke hoofdpersonage juist bang is en moet worden aangemoedigd om letterlijk en figuurlijk ‘zijn kop uit het zand te halen’. Een vergelijkbare dynamiek is aanwezig in *Bout is bang*, waarin het mannelijke personage Bout angstig is en het vrouwelijke personage Moertje hem ondersteunt bij het overwinnen van zijn angsten. In *Hoe Bij uit vliegen ging* toont het mannelijke personage verdriet en gemis wanneer het vrouwelijke personage de wijde wereld intrekt en een avontuur begint. In *Het grote poepconours* wordt de koning enerzijds voorgesteld als dominant en machtig, maar reageert hij anderzijds ontroerd op het poepschrift van Mevrouw Mier. Het uiten van emoties zoals huilen wordt traditioneel met vrouwelijke personages geassocieerd, waardoor deze scène afwijkt van gangbare stereotypen.

Actief versus passief en binnenshuis versus buitenshuis

In *Hoe Bij uit vliegen ging* worden de gebruikelijke genderrollen volledig omgekeerd: het vrouwelijke personage vertrekt op avontuur, terwijl het mannelijke personage thuisblijft en emotioneel reageert op haar vertrek. In *Mevrouw Das en Meneer Ping* zijn beide personages inhoudelijk gelijkwaardig en complementair; ze beschikken over eigen expertise en helpen elkaar wederkerig. Opmerkelijk is dat Mevrouw Das bezig is met tuinieren en Meneer Ping met poetsen, wat ingaat tegen de klassieke verdeling waarbij het leven van vrouwen zich binnenshuis en dat van mannen zich buitenshuis afspeelt.

Vaderlijke en zorgende rol

De zorgende vaderrol komt slechts sporadisch voor in het corpus. In *Monti Muis & Molletje Maarten* draagt Papa Sneel zijn drie kinderen uit de bus, waarmee zijn zorgende vaderrol wordt benadrukt. Ook *Berre zorgt goed voor Fleur* toont een mannelijke hoofdfiguur in een zorgende rol. Hoewel dit gedrag afwijkt van de stereotiepe vrouwelijke zorgende rol, wordt de uitzondering benadrukt in de titel, wat suggereert dat het om een uitzonderlijke situatie gaat, eerder dan het doorbreken van dit stereotype. Binnen hetzelfde verhaal verschijnt ook het vrouwelijke personage Anna het schaap, dat zich bezighoudt met handwerk — een activiteit die aansluit bij traditionele vrouwbeelden. Het verhaal eindigt met Fleur die voor Berre zorgt, waardoor het narratief uiteindelijk terugkeert naar traditionele patronen. In *Max op de fiets* wordt opnieuw een zorgende rol aan een mannelijk personage toegekend, wanneer deze Max waarschuwt en helpt na een val.

Vrouwelijk personage dat de leiding neemt

In *Monti Muis & Molletje Maarten* neemt het vrouwelijke personage Rika Rups de leiding en leert zij het mannelijke hoofdpersoonage Molletje Maarten hoe hij met de bus moet rijden. Deze rolverdeling ondermijnt het stereotype dat vrouwen minder bekwaam zouden zijn in verkeerssituaties dan mannen.

LGBTQIA+

In *Een zee vol liefde* wordt een ander stereotype doorbroken, namelijk dat van de heteronormatieve liefdesrelatie. In dit boek worden twee mannelijke personages verliefd op elkaar. Hoewel men zich kan afvragen waarom niet werd gekozen voor een lesbische relatie of een andere LGBTQIA+-configuratie, valt deze representatie buiten de scope van deze masterproef, die zich toespitst op de representatie van gender.

3.3.3. Stereotypen in illustraties

Kleding, kleurgebruik en uiterlijk

Een genderstereotype dat in de meerderheid van de geanalyseerde boeken voorkomt, betreft de representatie van kleding en kleurgebruik. Vrouwelijke personages worden doorgaans afgebeeld in een jurk of rok, terwijl mannelijke personages meestal een broek of short dragen, vaak in combinatie met een T-shirt of trui. Daarnaast wordt in de illustraties frequent gebruikgemaakt van genderstereotiepe kleuren: roze wordt geassocieerd met vrouwelijke personages, terwijl blauw of groen wordt gebruikt voor mannelijke personages.

Een illustratief voorbeeld hiervan is terug te vinden in *Baas van iets groots*. In dit boek brengt het mannelijke personage, Mier, zijn hele mierenfamilie mee. Op de illustraties zijn zowel mannelijke als vrouwelijke mieren afgebeeld, en het onderscheid tussen de geslachten wordt visueel beklemtoond door hun kleding: de vrouwelijke mieren dragen rokken, de mannelijke mieren dragen broeken.

Ook in *Zomer met Fien en Milo* zijn de gendercodes duidelijk aanwezig. Fien draagt een roze jurk, terwijl Milo een blauwe short draagt. Wanneer de personages naar het strand gaan, wordt dit patroon voortgezet: Fien verschijnt in een badpak, Milo in een zwembroek. Een vergelijkbare representatie is zichtbaar in *Net als Tijger*, waarin het vrouwelijke personage, Schaap, een roze jurk draagt.

In *Max op de fiets* worden de twee vrouwelijke personages afgebeeld in roze jurkjes. Ook *Zomerpret* maakt gebruik van stereotiepe visuele signalen: het enige vrouwelijke personage is herkenbaar aan haar roze badpak, terwijl de mannelijke personages een zwembroek en T-shirt dragen.

In *Nellie en Cezar: De vier seizoenen* wordt het vrouwelijke hoofdpersonage, Nellie, doorgaans afgebeeld in een roze jurk. In de zomer draagt ze een badpak, en ook het andere vrouwelijke personage, Roosje, verschijnt in een jurk. De mannelijke personages daarentegen dragen shorts en T-shirts. Het is wel relevant om op te merken dat de kledij in dit verhaal deels aangepast wordt aan het seizoen. Zo draagt Nellie in de winter bv. ook een trui of jas, gecombineerd met een broek.

Een bijzonder voorbeeld is terug te vinden in *Dobber*, waar het genderstereotype niet enkel via kleding, maar ook via kleurgebruik wordt weergegeven. Het enige expliciet vrouwelijke personage is volledig roze gekleurd, waarmee het onderscheid met de andere personages wordt benadrukt.

Tot slot is in *Kleine Struis* sprake van een subtiel genderstereotype in de illustraties. Het vrouwelijke struisvogelpersonage wordt onderscheiden van het mannelijke hoofdpersonage,

Kleine Struis, door de aanwezigheid van wimpers. Verder volgt de illustratie echter de biologische kenmerken, waarbij het mannelijke personage zwarte veren heeft en het vrouwelijke personage bruine veren, conform de informatie van National Geographic Kids.

3.3.4. Conclusie

In dit hoofdstuk werden de meest prominente manifestaties van genderstereotypen in de geanalyseerde kinderboeken met uitsluitend dierlijke personages in kaart gebracht, zowel op tekstueel niveau als in de illustraties. Zoals eerder aangegeven, betreft het hier geen exhaustieve lijst; subtielere of minder duidelijke genderstereotypen zijn buiten beschouwing gelaten. Niettemin kan worden geconcludeerd dat genderstereotypen duidelijk aanwezig zijn binnen dit corpus.

De belangrijkste terugkerende patronen op tekstueel niveau zijn: de machts- en leiderschapspositie van mannelijke personages, de moederlijke en zorgende rol die aan vrouwelijke personages wordt toegeschreven, de dichotomie tussen de buitenshuis georiënteerde activiteiten van mannelijke personages versus de binnenshuis gesitueerde activiteiten van vrouwelijke personages, en het narratief van de mannelijke held die, onder meer, vrouwelijke personages redt. Hoewel enkele voorbeelden wijzen op een doorbreking van stereotypen, vormen deze een duidelijke minderheid.

Uit het globale overzicht van de tekstuele data blijkt dat genderstereotypen aanwezig zijn, zij het niet in elk boek. Er kan dan ook niet worden gesproken van een dominante of universele aanwezigheid van tekstuele genderstereotypen binnen het volledige corpus.

Wat betreft de illustraties vallen vooral het frequente genderstereotiepe kleurgebruik (roze voor vrouwelijke personages, blauw of groen voor mannelijke personages) en de aan het gender gebonden kledingkeuzes op (jurken of rokken voor vrouwelijke personages, broeken of shorts voor mannelijke personages). In veel gevallen versterken kleur en kleding elkaar in de visuele markering van gender.

Opmerkelijk is dat genderstereotypen in illustraties in een aanzienlijk groter aantal boeken voorkomen dan op tekstueel niveau. Illustraties lijken daarmee een sterkere rol te spelen in de reproductie van genderstereotypen binnen dit corpus. Alleen wanneer auteurs en/of illustratoren kiezen voor een meer biologisch realistische weergave van de dierlijke personages — doorgaans zonder kledij en met beperkt kleurgebruik — blijven de illustraties nagenoeg genderneutraal.

3.4. Invloed gender auteur

3.4.1. Bepaalt het gender van de auteur wat het geslacht is van het hoofdpersonage?

Zoals besproken in hoofdstuk 3.1.2. bevat het corpus in totaal 56 hoofdpersonages. Drie van de geselecteerde boeken bevatten geen duidelijk hoofdpersonage, terwijl in twee gevallen het gender van het hoofdpersonage niet expliciet werd gespecificeerd. Daarnaast waren er zeven boeken waarin twee hoofdpersonages centraal stonden. In de analyse wordt eerst aandacht besteed aan de boeken met één hoofdpersonage, vervolgens aan de werken met twee hoofdpersonages ($n = 7$), en tot slot aan de boeken die door een auteursduo werden geschreven ($n = 2$).

Van de 40 boeken die door één auteur zijn geschreven en waarin één hoofdpersonage centraal staat, zijn er 25 afkomstig van vrouwelijke auteurs. In acht van deze boeken was het hoofdpersonage vrouwelijk. Dit betekent dat binnen deze categorie 32 % van de hoofdpersonages vrouwelijk was, tegenover 68 % mannelijke hoofdpersonages. Ondanks het feit dat deze werken door vrouwelijke auteurs zijn geschreven, is er dus sprake van een duidelijke dominantie van mannelijke hoofdpersonages. De overige 15 boeken in deze categorie zijn geschreven door mannelijke auteurs, waarbij in alle gevallen een mannelijk hoofdpersonage centraal staat.

Wat betreft de boeken met twee hoofdpersonages ($n = 7$), zijn er vijf waarin zowel een vrouwelijk als een mannelijk hoofdpersonage voorkomt. Vier van deze boeken zijn geschreven door vrouwelijke auteurs; één is afkomstig van een mannelijke auteur. In de overige twee boeken met twee hoofdpersonages stonden twee mannelijke personages centraal. Opmerkelijk is dat ook deze twee boeken geschreven zijn door vrouwelijke auteurs. Aangezien de steekproefomvang beperkt is en er een gebrek is aan consistente patronen, worden hieruit geen definitieve conclusies getrokken.

Tot slot zijn er twee boeken in het corpus opgenomen die door een auteursduo zijn geschreven en een duidelijk hoofdpersonage bevatten: één door een gemengd duo (vrouw-man) en één door twee vrouwelijke auteurs. Het boek van het gemengde duo bevat een vrouwelijk hoofdpersonage, terwijl het werk van het vrouwelijke duo een mannelijk hoofdpersonage heeft.

3.4.2. Bepaalt het gender van de auteur welk geslacht bij de personages in de meerderheid is?

Het corpus bestaat uit 54 boeken, geschreven door in totaal 50 verschillende auteurs. Drie van deze boeken zijn geschreven door een auteursduo. Van de 50 auteurs zijn er 19 afkomstig uit Vlaanderen en 31 uit Nederland. Qua genderverdeling gaat het om 33 vrouwelijke en 17 mannelijke auteurs.

Eerder onderzoek van Casey et al. (2021) stelt dat mannelijke auteurs in hun werk vaker mannelijke (hoofd)personages opvoeren dan vrouwelijke auteurs. In dit hoofdstuk wordt onderzocht in welke mate het gender van de auteur samenhangt met de aanwezigheid van mannelijke dan wel vrouwelijke personages in de verhalen.

Van de 17 mannelijke auteurs vertonen de werken van 12 auteurs een duidelijke meerderheid aan mannelijke personages. Twee mannelijke auteurs schreven een boek in samenwerking met een vrouwelijke auteur; in één van deze gemengde duo's waren mannelijke personages in de meerderheid. Bij de overige drie mannelijke auteurs was er sprake van een evenwichtige verdeling tussen mannelijke en vrouwelijke personages.

Het is relevant om te vermelden dat drie boeken van dezelfde mannelijke auteur, Guido Van Genechten, in het corpus zijn opgenomen. In elk van deze drie de boeken is sprake van een meerderheid aan mannelijke personages. Wanneer enkel de boeken worden beschouwd die exclusief door mannelijke auteurs zijn geschreven, blijkt in 82,3 % van de gevallen een meerderheid van mannelijke personages aanwezig te zijn.

Ook bij vrouwelijke auteurs is een oververtegenwoordiging van mannelijke personages waarneembaar: in 23 van de 33 gevallen bevatten de boeken een meerderheid aan mannelijke personages. Twee van deze vrouwelijke auteurs schreven in duo. Eén gemengd auteursduo (vrouw en man) schreef een boek waarin vrouwelijke personages in de meerderheid waren.

Binnen het corpus zijn vier boeken van Judith Koppens opgenomen. Eén daarvan werd geschreven in samenwerking met een mannelijke auteur; in dat boek zijn mannelijke personages in de meerderheid. Van de drie boeken die zij zonder coauteur schreef, bevatte één boek een meerderheid aan mannelijke personages, één een meerderheid aan vrouwelijke personages, en één een evenwichtige verdeling. Op basis van deze beperkte gegevens kan niet met zekerheid worden vastgesteld of de mannelijke coauteur een directe invloed had op de meerderheid van mannelijke personages. Ook van de vrouwelijke auteur Sam Looman zijn twee boeken

opgenomen in het corpus. In het eerste boek waren vrouwelijke personages in de meerderheid, in het tweede mannelijke.

Slechts vier van de 34 boeken die zijn geschreven door een vrouwelijke auteur zonder coauteur bevatten een meerderheid aan vrouwelijke personages, wat neerkomt op slechts 11,8 %. In zeven andere boeken uit deze categorie was er een evenwichtige verdeling tussen mannelijke en vrouwelijke personages.

Hoewel de meerderheid van de auteurs in dit corpus vrouwelijk is ($n = 33$), blijkt dat in beide groepen – zowel de boeken geschreven door één vrouwelijke auteur als door één mannelijke auteur – mannelijke personages vaker dominant zijn. Bij de mannelijke auteurs is dit in 82,3 % van de boeken het geval, en bij de vrouwelijke auteurs in 67,6 % van de gevallen. Wat betreft de drie boeken die door een auteursduo zijn geschreven, gaat het om één vrouwelijk duo en twee gemengde duo's (vrouw-man). Twee van deze drie boeken (één van het vrouwelijke duo en één van een gemengd duo) bevatten een meerderheid aan mannelijke personages. In het derde boek, geschreven door het andere gemengde duo, waren vrouwelijke personages in de meerderheid.

Tot slot was het aandeel boeken waarin een evenwichtige verdeling tussen mannelijke en vrouwelijke personages werd aangetroffen iets groter bij vrouwelijke auteurs (20,6 %) dan bij mannelijke auteurs (17,6 %).

3.4.3. Conclusie

Uit dit hoofdstuk kan geconcludeerd worden dat het gender van de auteur bepaalt wat het geslacht is van het hoofdpersonage in het geval van boeken die door één mannelijke auteur zijn geschreven. Hoewel deze boeken binnen het corpus in de minderheid zijn – 15 tegenover 25 – is er in alle 15 boeken consistent sprake van een mannelijk hoofdpersonage. In de overige 25 boeken, geschreven door één vrouwelijke auteur, is het geslacht van het hoofdpersonage slechts in 32% van de gevallen vrouwelijk. Hier is dus geen sprake van een directe correlatie tussen het gender van de auteur en dat van het hoofdpersonage. Ook vrouwelijke auteurs neigen naar een oververtegenwoordiging van mannelijke hoofdpersonages ten opzichte van vrouwelijke.

Met betrekking tot alle personages – en dus niet alleen de hoofdpersonages – tonen zich gelijkaardige tendensen, zij het in minder extreme mate. In 70,6% van de boeken geschreven door één mannelijke auteur is sprake van een meerderheid aan mannelijke personages. Voor de boeken geschreven door één vrouwelijke auteur geldt dit voor 69,7% van de gevallen.

4. Discussie

Aan het einde van de literatuurstudie werden op basis van eerder onderzoek enkele hypotheses geformuleerd. In dit hoofdstuk wordt besproken in hoeverre deze hypotheses overeenstemmen met de bevindingen uit dit onderzoek met verwijzingen naar de relevante literatuur.

1. Genderidentiteit

Uit het onderzoek blijkt dat in oorspronkelijk Nederlandstalige kinderboeken met uitsluitend dierlijke personages eveneens sprake is van een dominantie van mannelijke personages. Dit sluit aan bij eerdere bevindingen in studies naar kinderboeken waarin zowel menselijke als dierlijke personages voorkomen (Casey et al., 2021). De gemeten percentages bedragen respectievelijk 48,4 % mannelijke personages, 26,9 % vrouwelijke personages en 24,7 % personages zonder expliciet gender. Zoals voorspeld vormen mannelijke personages het grootste aandeel, gevolgd door vrouwelijke personages en vervolgens neutrale personages, met die nuancering dat het verschil tussen de vrouwelijke en neutrale personages relatief klein is. In geen enkel boek werd een personage met een expliciet non-binaire genderidentiteit aangetroffen.

Ook bij de analyse van de hoofdpersonages bleef de mannelijke dominantie overeind: 75% van de hoofdpersonages was mannelijk tegenover 25% vrouwelijk, wat in lijn ligt met eerdere bevindingen van Filipovic (2018) en McCabe et al. (2011).

Het gender van een personage wordt bepaald door zowel talige als niet-talige cues. Zoals verwacht omvatten de talige cues voornaamwoorden (zowel persoonlijke als bezittelijke) en namen. Tot de niet-talige cues behoorden de illustraties. De niet-talige cues betroffen illustraties, die in dit onderzoek vooral als bevestigend werden geïnterpreteerd, hoewel ze door kinderen (en ouders) wellicht als primair bepalend voor het gender kunnen worden ervaren. Dit aspect komt uitgebreider aan bod in hoofdstuk 5. Naast voornaamwoorden, namen en illustraties, werd nog een vierde categorie vastgesteld die gender aanduidt. Deze categorie kon worden onderverdeeld in de volgende thema's: (job)titel of functie, familiale relaties, moederlijke rol, niet-inhoudelijke voorstellingen van de personages en aansprekingen door andere personages.

De combinatie van voornaamwoorden en namen bleek de meest gebruikte strategie om gender toe te kennen.

Er werden vier verschillende strategieën geïdentificeerd om personages neutraliteit te verschaffen. De eerste was het verhaal schrijven vanuit de ik-vorm. De tweede strategie was het gebruik van bepaalde en onbepaalde lidwoorden. De derde strategie was het geven van een

neutrale naam (dus niet toe te wijzen aan respectievelijk het vrouwelijke of mannelijke geslacht) die niet gelijk aan de soortnaam was in combinatie met het vermijden van voornaamwoorden. De laatste en meest frequente strategie betrof het weglaten van voornaamwoorden bij namen van personages die overeenstemden met hun soortnaam.

2. Genderidentiteit en genus

Zoals voorspeld bestaat er geen absolute correlatie tussen het toegewezen gender van dierlijke personages en het grammaticale geslacht van het betreffende dier. Hoewel deze relatie niet absoluut is, zijn er duidelijke tendensen zichtbaar. Diersoorten met een uitsluitend vrouwelijk grammaticaal geslacht werden vaker als vrouwelijk gepresenteerd; bij diersoorten met een mannelijk grammaticaal geslacht kreeg de meerderheid een mannelijk gender toegewezen. Diersoorten met een onzijdig grammaticaal geslacht werden even vaak als vrouwelijk, mannelijk of neutraal gepresenteerd. Deze bevindingen suggereren een gedeeltelijke correlatie tussen grammaticaal geslacht en genderpresentatie, al is deze niet systematisch. Een onderzoek op basis van een groter corpus zou verder uitsluitsel kunnen geven over de mate van overeenkomst tussen grammaticaal geslacht en toegewezen gender. Dit onderwerp wordt verder uitgediept in hoofdstuk 5.

3. Stereotypering

Zoals voorspeld kwamen in het corpus duidelijke genderstereotypen voor, zowel in de tekst als in de illustraties. Met betrekking tot de tekstuele stereotypen waren de genderstereotypen hieronder beschreven het frequentst aanwezig in huidig corpus.

Zo werden mannelijke personages vaak voorgesteld als machtig, dominant, sterk en moedig, terwijl vrouwelijke personages terughoudend, zorgzaam en passief werden geportretteerd. Deze bevindingen komen overeen met eerdere studies van Ernst (1995), Temple (1993) en Filipovic (2018). Daarnaast bleek de moederlijke, zorgende rol relatief vaak aan vrouwelijke personages toegewezen, terwijl vaderlijke rollen zeldzaam waren. Ook dit komt overeen met eerdere onderzoeksresultaten (Temple, 1993; Filipovic, 2018). Verder werden actieve rollen voor mannelijke personages, wier leven zich voornamelijk buitenshuis afspeelt, tegenover passieve vrouwelijke rollen, wier leven zich voornamelijk binnenshuis afspeelt, teruggevonden in huidig onderzoek, evenals in eerder onderzoek van Temple (1993) en Filipovic (2018). In sommige gevallen trad een mannelijke held op die een vrouwelijk afhankelijk personage redde, een stereotype dat ook in het werk van Temple (1993) werd vastgesteld.

Opvallend is dat deze stereotypen dus ook voorkomen in verhalen met uitsluitend dierlijke personages, hoewel men zou kunnen veronderstellen dat het ontbreken van menselijke representatie zou leiden tot minder uitgesproken genderrollen. Niet elk boek bevatte echter expliciete stereotypen. Interessant is dat genderstereotypen nog steeds voorkomen in relatief recente boeken (2005–2024) in vergelijking met eerder onderzoek (dat zich vaak baseerde op minder recente boeken), wat suggereert dat gendernormen in kinderliteratuur traag veranderen.

Tegelijkertijd bevatte het corpus ook elementen die tegen genderstereotypen ingaan, zij het in mindere mate. Zo namen mannelijke personages in enkele boeken huishoudelijke taken op zich, wat ingaat tegen de bevindingen van Filipovic (2018). Ook kwamen scènes voor waarin een mannelijk personage angstig was en hulp kreeg van een vrouwelijk personage, wat de traditionele rolverdeling omkeert zoals aangetoond in de onderzoeken van Temple (1993) en Ernst (1995). Slechts één boek benadrukte een vaderrol en twee andere boeken toonden een zorgende mannelijke figuur, wat aansluit bij Filipovic (2018), die stelt dat zulke representaties slechts sporadisch voorkomen. In één verhaal nam een vrouwelijk personage de leiding, wat onder andere ingaat tegen de bevindingen van Ernst (1995).

Illustraties droegen in belangrijke mate bij aan genderstereotypering. Stereotiepe kleding kwam vaak voor, zoals jurken of rokken voor vrouwelijke en broeken of shorts voor mannelijke personages. Bij zwemkledij werd een gelijkaardig onderscheid gemaakt: bikini's of badpakken versus zwembroeken. Kleuren speelden eveneens een belangrijke rol, met roze of rood voor vrouwelijke en blauw of groen voor mannelijke personages, in lijn met de bevindingen van Brunner et al. (2019). Zelfs wanneer illustraties ogenschijnlijk neutraal waren, werden soms *female markers* toegevoegd (bv. wimpers), zoals omschreven door Filipovic (2018), om het genderonderscheid alsnog visueel duidelijk te maken.

4. Auteur

Wat betreft het gender van de auteur en de mogelijke invloed hiervan op de representatie van personages, bleek dat uitsluitend bij mannelijke auteurs een duidelijke overeenkomst zichtbaar was: alle boeken geschreven door één mannelijke auteur hadden een mannelijk hoofdpersonage. Van de boeken geschreven door een vrouwelijke auteur had 68% eveneens een mannelijk hoofdpersonage. In deze gevallen lijkt het gender van de auteur dus geen doorslaggevende invloed te hebben, wat zou kunnen wijzen op een bredere maatschappelijke male bias waaraan ook vrouwelijke auteurs onderhevig zijn. Die bias kan ook bij mannelijke auteurs de voorkeur voor mannelijke hoofdpersonages verklaren.

Wanneer gekeken wordt naar het totaal aantal personages per boek, dan blijkt dat in boeken geschreven door een mannelijke auteur in 70,6% van de gevallen een mannelijke meerderheid aanwezig is. In boeken van vrouwelijke auteurs is dit percentage 69,7%. Deze gelijkaardige cijfers suggereren dat de male bias zowel meespeelt bij vrouwelijke als bij mannelijke auteurs. De conclusie van Casey et al. (2021) over een grotere aanwezigheid van mannelijke personages blijft dus overeind, ook in dit corpus van boeken met uitsluitend dierlijke personages.

Het is belangrijk om te benadrukken dat dit slechts mogelijke verklaringen zijn binnen de context van dit onderzoek. In hoofdstuk 5 wordt besproken welk aanvullend onderzoek noodzakelijk is om de werkelijke oorzaken van de oververtegenwoordiging van mannelijke personages beter te begrijpen.

5. Beperkingen van het onderzoek en suggesties voor verder onderzoek

De voornaamste beperking van dit onderzoek betreft de beperkte omvang van het corpus. Er werd slechts een relatief klein corpus opgesteld van 54 kinderboeken. Hoewel de resultaten relevante inzichten bieden, zou het herhalen van dit onderzoek met een groter corpus de mogelijkheid bieden om de bevindingen te extrapoleren naar de bredere populatie van Nederlandstalige kinderboeken gericht op kinderen van vier tot en met zeven jaar, waarin uitsluitend dierlijke personages voorkomen die minimaal tot twee verschillende diersoorten behoren.

Een tweede beperking is dat dit onderzoek uitsluitend focuste op oorspronkelijk Nederlandstalige kinderboeken van Vlaamse en Nederlandse auteurs, om vertaalde teksten en de invloed van eventuele vertaalverschuivingen uit te sluiten. Toch zou het interessant zijn om dit onderwerp verder te verkennen binnen de vertaalwetenschap. Een relevant onderzoeksvraagstuk is bv.: veranderen dierlijke personages van gender wanneer het grammaticaal geslacht in de brontaal verschilt van dat in de doeltaal? Of blijft men trouw aan de oorspronkelijke intentie van de auteur? En in welke mate speelt de vertaler een actieve rol bij het bepalen van het gender van personages?

Toekomstig onderzoek hoeft zich niet noodzakelijk te richten op vertalingen, maar kan ook gericht worden op een herhaling van dit onderzoeksopzet in andere talen. Dergelijk onderzoek biedt de mogelijkheid om grammaticale genussystemen van verschillende talen onderling te vergelijken, en op die manier bij te dragen aan een breder, comparatief kader omtrent de relatie tussen taalkundige kenmerken en genderrepresentatie.

Binnen dit onderzoek werden de kinderboeken op een zo objectief mogelijke wijze geanalyseerd. Aangezien de primaire doelgroep kinderen is, zou toekomstig onderzoek de perceptie van kinderen zelf en van volwassenen (ouders, leerkrachten) kunnen meenemen. Vallen hun interpretaties van het gender van dierlijke personages samen met de bevindingen uit dit onderzoek? Hoe interpreteren kinderen en volwassenen het gender van een personage wanneer dat niet expliciet wordt aangeduid via taal? Worden bepaalde stereotypen of het doorbreken ervan bewust opgemerkt, of blijven deze onopgemerkt?

Een dergelijk onderzoek kan worden opgezet via enquêtes, interviews of experimentele methoden. Illustraties zullen daarbij vermoedelijk een centrale rol spelen. In dit onderzoek werden personages die geen talige aanwijzingen bevatten omtrent gender gecodeerd als neutraal. Dit betekent echter niet dat jonge lezers deze personages ook als zodanig ervaren. In

het licht van de eerder vastgestelde male bias is het aannemelijk dat kinderen personages met ogenschijnlijk neutrale talige kenmerken toch als mannelijk of vrouwelijk percipiëren, bv. op basis van kleding, kleuren of andere visuele elementen. Het zou daarom waardevol zijn om te onderzoeken welk effect verschillende soorten illustraties hebben op de interpretatie van gender, genderrollen en -representatie bij zowel kinderen, als volwassenen die deze boeken voorlezen. Door beide groepen te betrekken, kan bovendien een comparatief perspectief worden toegevoegd aan het onderzoek.

Een aanvullende onderzoeksrichting betreft het perspectief van de makers van kinderboeken. De resultaten van dit onderzoek zouden voorgelegd kunnen worden aan de betrokken auteurs, of aan een bredere groep kinderboekenschrijvers. Via interviews of enquêtes zou inzicht kunnen worden verkregen in hun bewustzijn omtrent genderrepresentatie en -stereotypering. Zijn zij zich bewust van de oververtegenwoordiging van mannelijke personages en het gebruik van stereotypen? Denken zij actief na over het gender of de neutraliteit van hun personages, of is dit voornamelijk een intuïtief creatief proces? In hoeverre geven auteurs instructies aan illustratoren, of laten zij deze daarin hun creatieve gang gaan?

Tot slot richtte dit onderzoek zich op gender en genderstereotypering, waarbij het gender van de auteurs werd meegenomen als variabele. Binnen het Nederlandstalige taalgebied, dat Vlaanderen en Nederland omvat, zou in toekomstig onderzoek tevens gekeken kunnen worden naar geografische verschillen. Zo kan men onderzoeken of er verschillen bestaan tussen Vlaamse en Nederlandse kinderboeken, bv. in de frequentie van mannelijke hoofdpersonages of in de mate van genderstereotypering. Dergelijk comparatief onderzoek vereist een corpus met een gelijke verdeling tussen boeken van Vlaamse en Nederlandse auteurs, wat impliceert dat een substantiële uitbreiding van het corpus noodzakelijk is.

6. Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om een specifiek segment van de oorspronkelijk Nederlandstalige kinderliteratuur te analyseren, met name boeken waarin uitsluitend dierlijke personages voorkomen. Deze personages spelen een prominente rol in kinderboeken voor kinderen tussen vier en zeven jaar oud. Aangezien in deze boeken geen menselijke personages aanwezig zijn, zou men kunnen veronderstellen dat genderstereotypen hierin een minder prominente rol spelen. De resultaten van dit onderzoek wijzen echter op het tegendeel: zowel genderstereotypering als een dominantie van mannelijke personages blijken sterk aanwezig.

Daarnaast werden aanwijzingen gevonden voor een mogelijke correlatie tussen het grammaticaal geslacht van het dier en het gender dat daaraan door de auteur wordt toegekend. Deze relatie kon echter binnen dit onderzoek niet als absoluut aangetoond worden.

Dit onderzoek wil een aanzet geven tot verder wetenschappelijk onderzoek naar genderrepresentatie in kinderliteratuur. Meer specifiek roept het op tot verdiepend onderzoek naar de wijze waarop auteurs het gender van dierlijke personages bepalen, naar de rol van grammaticaal geslacht in deze keuzes, en naar de manifestatie van genderrollen en -stereotypen in kinderboeken waarin dieren centraal staan.

Naast zijn wetenschappelijke relevantie wil dit onderzoek ook bijdragen aan een breder maatschappelijk bewustzijn. Ouders, leerkrachten, onderwijsprofessionals en andere betrokkenen bij het (voor)lezen van kinderboeken kunnen op basis van deze bevindingen reflecteren over hun boekenselectie. De aanwezigheid van mannelijke dominantie en genderstereotypen is hierbij een aandachtspunt, met het oog op meer bewuste keuzes bij het voorlezen, het opnemen van literatuur in leerplannen of het aanpassen van het boekenaanbod aan specifieke doelgroepen.

Ook voor uitgeverijen kan dit onderzoek richtinggevend zijn. Bij de beoordeling van manuscripten kan meer aandacht worden besteed aan de representatie van gender, met als doel een evenwichtigere verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke personages, dan wel een bewustere inzet op genderneutrale personages. Constructieve feedback aan auteurs kan hierin een belangrijke rol spelen.

De rol van auteurs is in dit onderzoek cruciaal: zij leverden (bewust of onbewust) het materiaal voor het corpus aan. De bevindingen kunnen voor hen als confronterend worden ervaren, maar bieden tevens een kans tot reflectie en bewustwording voor toekomstig werk. Mogelijk stimuleert

dit onderzoek auteurs om actief deel te nemen aan verder onderzoek binnen dit domein, zoals eerder besproken in het hoofdstuk over suggesties voor toekomstig onderzoek.

Ook illustratoren kunnen baat hebben bij deze resultaten. Als medevormgevers van personages kunnen zij – in samenwerking met auteurs – bijdragen aan een meer inclusieve en genuanceerde representatie van gender in kinderboeken. Deze resultaten kunnen daarom als aanleiding dienen voor een dialoog tussen auteurs en illustratoren over bewuste visuele keuzes in functie van genderrepresentatie.

In het algemeen tonen de resultaten van dit onderzoek aan dat ook in kinderliteratuur met uitsluitend dierlijke personages sprake is van genderongelijkheid en stereotypering. Door deze tendensen zichtbaar te maken, wil dit onderzoek bijdragen aan een bredere bewustwording en het stimuleren tot het creëren van literatuur waarin verschillende genderidentiteiten gelijkwaardiger en minder stereotiep – of bewust neutraal – worden voorgesteld.

Bibliografie

- Amazon. (z.d.) *Nelleke Verhoeff: About the author*. Amazon.com. Geraadpleegd 23 mei 2025, van <https://www.amazon.com/stores/author/B0BWNVJG2>
- Atmaca, S. (2022, 6 april). Amerikaanse bibliotheken verbieden steeds meer boeken door én over zwarte en LGBTQ+-personen. *VRT NWS*. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/04/06/vs-bannen-steeds-meer-boeken-over-zwarte-mensen-en-lgbtq/>
- Audring, J. (2009). *Reinventing Pronoun Gender*. <https://research.vu.nl/ws/files/42183668/cover.pdf>
- Auteurslezingen. (z.d.). *Diane Put*. Geraadpleegd 24 januari 2025, van <https://www.auteurslezingen.be/diane-put>
- Auteurslezingen. (z.d.). *Dirk Nielandt*. Geraadpleegd 10 maart 2025, van <https://www.auteurslezingen.be/dirk-nielandt>
- Auteurslezingen. (z.d.). *Geert De Kockere*. Geraadpleegd 16 maart 2025, van <https://www.auteurslezingen.be/geert-de-kockere>
- Auteurslezingen. (z.d.). *Jan De Kinder*. Geraadpleegd 25 februari 2025, van <https://www.auteurslezingen.be/jan-de-kinder>
- Auteurslezingen. (z.d.). *Rik Dewulf*. Geraadpleegd 24 januari 2025, van <https://www.auteurslezingen.be/rik-dewulf>
- Big Think. (2023, 8 juni). *Berkeley professor explains gender theory | Judith Butler* [Video]. YouTube. Geraadpleegd 21 mei 2023, van <https://www.youtube.com/watch?v=UD9IOIUUR4k>
- Bol.com. (z.d.). *Logica en filosofie van de taal | 9789044139006 | Martine Lejeune | Boeken*. Bol. Geraadpleegd 23 mei 2025, van <https://www.bol.com/be/nl/f/logica-en-filosofie-van-de-taal/9200000064903330/>
- Brunner, K., Ebisch S., Hildebrand K. & Schories M. (2019, 11 januari). *Blaue Bücher, rosa Bücher. Süddeutsche.de*. <https://www.sueddeutsche.de/projekte/artikel/kultur/gender-wie-gleichberechtigt-sind-kinderbuecher-e970817/>
- Burke, C. L., & Copenhaver, J. G. (2004). Animals as People in Children's Literature. *Language Arts*, 81(3), 205-213. <https://doi.org/10.58680/la20042896>
- Butler, J. (1999). *Gender Trouble: Feminism and the subversion of identity* (10. anniversary ed). Routledge.
- Cambridge Dictionary. (z.d.). *Meaning of bias in English*. Geraadpleegd 21 mei 2025, van <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/bias>
- Casey, K., Novick, K., & Lourenco, S. F. (2021). Sixty years of gender representation in children's books: Conditions associated with overrepresentation of male versus female protagonists. *PLOS ONE*, 16(12), e0260566. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0260566>
- Crabeels, K. (z.d.). *Bio*. Kim Crabeels. Geraadpleegd 25 februari 2025, van <https://www.kimcrabeels.be/bio/>
- De Bruijn, Y., & Mesman, J. (2022). *Diversiteit en collectievorming bij de Bibliotheek op school*. Amsterdam: Stichting Lezen.

- De Ceuleneer, G. (2023, 27 februari). *Gender bias*. Woordenlijst Inclusief Taalgebruik.
<https://diversewoordenlijstvt.wordpress.com/2023/02/27/gender-bias/>
- De Coster, M. (z.d.). *Wat is de betekenis van haar neus gaan poederen?*. Ensie. Geraadpleegd 19 april 2025, van <https://www.ensie.nl/betekenis/haar-neus-gaan-poederen>
- De Klimaatjes. (z.d.). *De Klimaatjes*. De Klimaatjes. Geraadpleegd 23 mei 2025, van <https://www.deklimaatjes.com/de-klimaatjes>
- De Schrijverscentrale. (z.d.). *Janna de Lathouder*. De Schrijverscentrale. Geraadpleegd 24 februari 2025, van <https://deschrijverscentrale.nl/auteurs/15085>
- De Schrijverscentrale. (z.d.). *Mack van Gageldonck*. De Schrijverscentrale. Geraadpleegd 25 februari 2025, van <https://deschrijverscentrale.nl/auteurs/12037>
- De Schrijverscentrale. (z.d.). *Mark Haayema*. De Schrijverscentrale. Geraadpleegd 16 maart 2025, van <https://deschrijverscentrale.nl/auteurs/13203>
- De Slegte. (z.d.). *Annemie Vandaele*. De Slegte. Geraadpleegd 20 februari 2025, van <https://www.deslegte.com/auteurs/annemie-vandaele-89649/>
- De Vier Windstreken. (z.d.). *Hans de Beer*. De Vier Windstreken. Geraadpleegd 18 februari 2025, van <https://www.vierwindstreken.com/manufacturers.php?manufacturerid=2>
- De Vier Windstreken. (z.d.). *Jan Braamhorst*. De Vier Windstreken. Geraadpleegd 24 januari 2025, van <https://www.vierwindstreken.com/manufacturers.php?manufacturerid=258>
- De Vier Windstreken. (z.d.). *Monique Berndes*. De Vier Windstreken. Geraadpleegd 24 februari 2025, van <https://www.vierwindstreken.com/manufacturers.php?manufacturerid=160>
- De Vogelaer, G. (2006). Pronominaal genus bij “Zuid-Nederlandse” taalverwervers: van grammaticaal naar semantisch systeem. In *Nederlands tussen Duits en Engels* (pp. 89–102). Stichting Neerlandistiek Leiden. <http://hdl.handle.net/1854/LU-362999>
- Dikke Van Dale. (z.d.). *Bias*. Van Dale. Geraadpleegd 21 mei 2025, van <https://vandale.ugent.be/?dictionaryId=gwn&article=%7B%22search%22%3A%22bias%22,%22index%22%3A0,%22type%22%3A%22EXACT%22,%22dictionaryId%22%3A%22gwn%22%7D&query=bias>
- Dikke Van Dale. (z.d.). *Gender*. Van Dale. Geraadpleegd 21 mei 2025, van <https://vandale.ugent.be/?dictionaryId=gwn&article=%7B%22search%22%3A%22gender%22,%22index%22%3A0,%22type%22%3A%22EXACT%22,%22dictionaryId%22%3A%22gwn%22%7D&query=gender>
- Dikke Van Dale. (z.d.). *Genus*. Van Dale. Geraadpleegd 21 mei 2025, van <https://vandale.ugent.be/?dictionaryId=gwn&article=%7B%22search%22%3A%22genus%22,%22index%22%3A0,%22type%22%3A%22EXACT%22,%22dictionaryId%22%3A%22gwn%22%7D&query=genus>
- Dikke Van Dale. (z.d.). *Geslacht*. Van Dale. Geraadpleegd 21 mei 2025, van <https://vandale.ugent.be/?dictionaryId=gwn&article=%7B%22search%22%3A%22geslacht%20%22,%22index%22%3A0,%22type%22%3A%22EXACT%22,%22dictionaryId%22%3A%22gwn%22%7D&query=geslacht%20>
- Ernst, S.B. (1995). Gender issues in books for children and young adults. In S. Lehr (Ed.), *Battling dragons: Issues and controversy in children's literature* (pp. 66-78). Portsmouth, NH: Heinemann.

- Filipović, K. (2018). Gender Representation in Children's Books: Case of an Early Childhood Setting. *Journal of Research in Childhood Education*, 32(3), 310-325. <https://doi.org/10.1080/02568543.2018.1464086>
- Frawley, T. J. (2008). Gender Schema and Prejudicial Recall: How Children Misremember, Fabricate, and Distort Gendered Picture Book Information. *Journal of Research in Childhood Education*, 22(3), 291-303. <https://doi.org/10.1080/02568540809594628>
- Gaudesaboos, P. (z.d.). *Info*. Pieter Gaudesaboos. Geraadpleegd 20 februari 2025, van <https://www.gaudesaboos.be/info/>
- Google Books. (z.d.). *Monty's Special Day*. Google Books. Geraadpleegd 24 februari 2025, van <https://books.google.be/books?id=bfLYwEACAAJ>
- Government of Canada, Canadian Institutes of Health Research, Institutes, Institute of Gender and Health,. (2023, 8 mei). *What is gender? What is sex? - CIHR*. <https://cihr-irsc.gc.ca/e/48642.html>
- Haayema, M. (z.d.). *Kinderboeken*. Mark Haayema. Geraadpleegd 16 maart 2025, van <https://www.markhaayema.nl>
- Hammersley, M., & Gomm, R. (1997). Bias in Social Research. *Sociological Research Online*, 2(1), 7-19. <https://doi.org/10.5153/sro.55>
- Hoogland & Van Klaveren. (z.d.). *Auteurs | Claudia Lagermann*. Hoogland & Van Klaveren. Geraadpleegd 16 maart 2025, van <http://www.hooglandvanklaveren.nl/auteur/claudia-lagermann>
- Hoorens, V. (2006). *Als er geen naam op staat, gaat het over jongens - genderstereotypes in Vlaamse kinderboeken*. Onderzoeksrapport in opdracht van De Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen.
- Hooykaas, M. J. D., Holierhoek, M. G., Westerveld, J. S., Schilthuisen, M., & Smeets, I. (2022). Animal biodiversity and specificity in children's picture books. *Public Understanding of Science (Bristol, England)*, 31(5), 671-688. <https://doi.org/10.1177/09636625221089811>
- Hughes, C. D. (z.d.). *Ostrich facts!*. National Geographic Kids. Geraadpleegd 19 april 2025, van <https://www.natgeokids.com/uk/discover/animals/birds/ostrich-facts/>
- Huiberts, M. (z.d.). *Marjet Huiberts*. Geraadpleegd 24 februari 2025, van <https://www.marjethuiberts.nl/Marjet>
- Humanities Academie. (z.d.). *Eef Rombaut*. Humanities Acedemie. Geraadpleegd 23 mei 2025, van <https://humanitiesacademie.ugent.be/lesgever/eef-rombaut>
- jvb. (2024, maart 15). Recordaantal boeken geweerd uit Amerikaanse scholen en bibliotheken. *De Standaard*. <https://www.standaard.be/media-en-cultuur/recordaantal-boeken-geweerd-uit-amerikaanse-scholen-en-bibliotheken/40757599.html>
- Kinderboeken.nl. (z.d.). *Max Velthuijs*. Kinderboeken.nl. Geraadpleegd 25 februari 2025, van https://www.kinderboeken.nl/auteur/max-velthuijs/?srsltid=AfmBOorp61i_zc8ExHCWyAmxgasPHzjsy_BMGuxYPleVhKuUMHrc07a-
- KNNV Uitgeverij. (z.d.). *Tineke van der Stelt*. KNNV Uitgeverij. Geraadpleegd 10 maart 2025, van <https://knnvuitgeverij.nl/artikel/tineke-van-der-stelt.html>
- Kromhout, R. (z.d.). *Over Rindert*. Rindert Kromhout.nl. Geraadpleegd 24 februari 2025, van <https://www.rindertkromhout.nl/over-rindert/>

- Kuyper, S. (z.d.). *Sjoerd Kuyper*. Sjoerd Kuyper. Geraadpleegd 16 maart 2025, van <https://sjoerdkuyper.com/>
- Lewis, M., Cooper Borkenhagen, M., Converse, E., Lupyan, G., & Seidenberg, M. S. (2022). What Might Books Be Teaching Young Children About Gender? *Psychological Science*, 33(1), 33-47. <https://doi.org/10.1177/09567976211024643>
- McCabe, J., Fairchild, E., Grauerholz, L., Pescosolido, B., & Tope, D. (2011). Gender in Twentieth-Century Children's Books. *Gender & Society*, 25(2), 197-226. <https://doi.org/10.1177/0891243211398358>
- Mermelstein, A. D. (2018). Gender Roles in Children's Literature and Their Influence on Learners. *MinneTESOL Journal*, 34(2) Fall 2018.
- Mortelmans, T. (2008). Zij is een powerfeministe. Nog eens functie- en rolbenamingen in het Nederlands vanuit contrastief perspectief. *Tijdschrift voor Genderstudies*, 11(1). <https://ugp.rug.nl/genderstudies/article/view/1915>
- Nodelman, P., & Reimer, M. (2003). *The pleasures of children's literature* (3rd ed). Allyn and Bacon.
- Onze Taal. (z.d.). *Samenstelling*. Onze Taal. Geraadpleegd 19 mei 2025, van <https://onzetaal.nl/taalloket/samenstelling>
- Onze Taal. (z.d.). *Woordgeslachten: hoe zijn ze ontstaan*. Onze Taal. Geraadpleegd 7 april 2025, van <https://onzetaal.nl/taalloket/woordgeslachten-hoe-zijn-ze-ontstaan>
- Onze Taal. (z.d.). *Woordgeslacht: Mannelijk / vrouwelijk de-woord*. Onze Taal. Geraadpleegd 7 april 2025, van <https://onzetaal.nl/taalloket/mannelijk-vrouwelijk-woord>
- Oskamp, S., Kaufman, K., & Wolterbeek, L. A. (1996). Gender Role Portrayals in Preschool Picture Books. *Journal of Social Behavior & Personality*, 11(5), 27-39.
- Pelckmans. (z.d.). *Inge Misschaert*. Pelckmans Uitgevers. Geraadpleegd 18 februari 2025, van <https://www.pelckmansuitgevers.be/auteurs-en-illustratoren/inge-misschaert>
- Permentier, L. (2021, maart 25). *Over mannetjes en vrouwtjes*. Instituut voor de Nederlandse Taal. <https://ivdnt.org/actueel/columns/woorden-weten-alles/over-mannetjes-en-vrouwtjes/>
- Peterson, S. B., & Lach, M. A. (1990). Gender Stereotypes in Children's Books: their prevalence and influence on cognitive and affective development. *Gender and Education*, 2(2), 185-197. <https://doi.org/10.1080/0954025900020204>
- Quintart, N. (z.d.). *Biographie*. Nathalie Quintart. Geraadpleegd 22 januari 2025, van <http://www.nataliequintart.be/Biographie.aspx>
- RoSa. (z.d.). *Male bias*. RoSa vzw. Geraadpleegd 21 mei 2025, van <https://www.rosavzw.be/nl/themas/gender/genderdatakloof/male-bias>
- Ruterana, P. C. (2012). *THE MAKING OF A READING SOCIETY : Developing a Culture of Reading in Rwanda*.
- Schröter, S. (2003). Intersexualität als soziale Kategorie. *Die Philosophin*, 14(28), 36-49. <https://doi.org/10.5840/philosophin2003142814>
- Shu, Y., Hu, Q., Xu, F., & Bian, L. (2022). Gender stereotypes are racialized: A cross-cultural investigation of gender stereotypes about intellectual talents. *Developmental Psychology*, 58(7), 1345-1359. <https://doi.org/10.1037/dev0001356>

- Staal, J., Tromp, H., van Coillie, J., van der Pennen, W. (z.d.). *Lexicon van de jeugdliteratuur: Guido Van Genechten*. DBNL. Geraadpleegd 25 februari 2025, van https://www.dbnl.org/tekst/coil001lexi01_01/lvdj01007.php
- Standaard Boekhandel. (z.d.). *Boeken van Guido Van Genechten boeken*. Standaard Boekhandel. Geraadpleegd 23 mei 2025, van https://www.standaardboekhandel.be/c/contributor/guido-van-genechten-e30a69f3?filter=OrderableSB.eq.true&page=1&page_size=24&sort=RelevanceSb&sort_type=desc
- Statbel. (z.d.). *Voornamen van meisjes en jongens*. Statbel. Geraadpleegd 20 april 2025, van <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/namen-en-voornamen/voornamen-van-meisjes-en-jongens>
- Stichting Lezen (2020). *De doorgaande leeslijn. De leesontwikkeling van 0-20 jaar*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Stichting Lezen (2017). *Wat doet het boek? Een onderzoek naar de opbrengsten van lezen*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Storm, R. (2023, 3 maart). *Judith Koppens | Aanbevelingen*. LinkedIn. Geraadpleegd 18 februari 2025, van <https://www.linkedin.com/in/judith-koppens-3b6a9b52/?originalSubdomain=nl>
- Taaladvies. (z.d.). *Voornaamwoord (taalkundige term)*. Taaladvies.net. Geraadpleegd 20 april 2025, van <https://www.vlaanderen.be/team-taaladvies/taaladviezen/voornaamwoord-taalkundige-term>
- Taaladvies. (z.d.). *Woordgeslacht: Mannelijk, vrouwelijk of onzijdig?*. Taaladvies.net. Geraadpleegd 7 april 2025, van <https://www.vlaanderen.be/team-taaladvies/taaladviezen/woordgeslacht-mannelijk-vrouwelijk-of-onzijdig>
- Taalunie. (2021, mei 12). *Woordgeslacht (algemeen)*. Taaladvies.net. <https://taaladvies.net/woordgeslacht-algemeen/>
- Temple, C. (1993). 'What if Beauty Had Been Ugly?' Reading against the Grain of Gender Bias in Children's Books. *Language Arts*, 70(2), 89-93. <https://doi.org/10.58680/la199324677>
- Tsao, Y. (2008). Gender Issues in Young Children's Literature. *Reading Improvement*, 45, 108. <https://www.questia.com/library/journal/1G1-184699333/gender-issues-in-young-children-s-literature>
- Uitgeverij De Harmonie. (z.d.). *Lydia Barends*. Uitgeverij De Harmonie. Geraadpleegd 22 januari 2025, van <https://www.deharmonie.nl/persoon/lydia-barends/>
- Uitgeverij Lannoo. (z.d.). *Bouke Billiet*. Uitgeverij Lannoo. Geraadpleegd 23 mei 2025, van <https://www.lannoo.be/nl/bouke-billiet>
- Vandermassen, G. (2019). *Dames voor Darwin: Over feminisme en evolutietheorie*. VBK - Houtekiet.
- Van Der Storm, L. (2022, mei 16). Telkens weer dezelfde dieren in kinderboeken: Waarom nooit eens een fruitvlieg of pimpelmees? *De Morgen*. <https://www.demorgen.be/tv-cultuur/telkens-weer-dezelfde-dieren-in-kinderboeken-waarom-nooit-eens-een-fruitvlieg-of-pimpelmees~bffe137/>
- Veldkamp, T. (z.d.). *Biografie*. Kinderboekenschrijver Tjibbe Veldkamp. Geraadpleegd 24 februari 2025, van <https://www.tjibbeveldkamp.nl/biografie>
- Verreycken, V. (2022, augustus 22). *Taal en gender: Beroeps-, functie- en rolbenamingen (algemeen)*. Taaladvies.net. <https://taaladvies.net/taal-en-gender-beroeps-functie-en-rolbenamingen-algemeen/>

- Waltzing Mathilde. (z.d.). *Twiggy Bossuyt*. Waltzing Mathilde. Geraadpleegd 24 januari 2025, van <https://www.waltzingmathilde.be/twiggybossuyt>
- Westera, B. (z.d.). *Bette's bio*. Bette Westera. Geraadpleegd 20 februari 2025, van <https://www.bettewestera.nl/bio.html>
- Wolf, H. (2019, februari 25). *De geit heeft last van z'n/d'r uier: Horen dieren bij de mensen of bij de dingen?* Neerlandistiek: Online tijdschrift voor taal- en letterkunde. Geraadpleegd 26 oktober 2024, van <https://neerlandistiek.nl/2019/02/de-geit-heeft-last-van-zijn-haar-uier-horen-dieren-bij-de-mensen-of-bij-de-dingen/>

Geciteerde kinderboeken

- Barends, L. (2019). *Hoe Bij uit vliegen ging*. De Harmonie.
- Berebrouckx, A. (2018). *Berre zorgt goed voor Fleur*. De Eenhoorn.
- Berndes, M. (2020). *De koning van de jungle*. De Vier Windstreken.
- Bijsterbosch, A. (2021). *Zomerpret*. Clavis.
- Billiet, B. (2018). *De ijsbeer en de nacht*. De Eenhoorn.
- Bodegom, M. (2022). *Een beer met vlekken*. Ploegsma.
- Bossuyt, T. (2016). *Het wonderlijke ei van Lady Nana*. De Eenhoorn.
- Braamhorst, J. (2018). *Jeppe krijgt een vriend*. De Vier Windstreken.
- Crabeels, K. (2018). *Kleine Struis*. Lannoo.
- de Beer, H. (2017). *Kleine ijsbeer en de verdwenen vissen*. De Vier Windstreken.
- De Buysere, M. (2019). *Monti Muis en Molletje Maarten*. De Verzinning.
- de Cock, N. (2015). *Bout is bang*. Lannoo
- De Kinder, J. (2022). *Olifant ondersteboven*. De Eenhoorn.
- De Kockere, G. (2012). *Bo is nooit bang*. Oogappel.
- DeLange, E. (2020). *Monty's buitengewone dagje*. Clavis.
- DeLange, E. (2024). *Klaar voor de show?*. Clavis.
- de Lathouder, J. (2018). *Alles blijft stil*. Clavis.
- De Wulf, R. & Put, D. (2019). *Lotta op piratentocht*. Clavis.
- Engel, A. & Koppens, J. (2018). *Plasticsoep*. Clavis.
- Freeman, M. (2017). *Een plekje voor welpje*. De Eenhoorn.
- Gaudesaboos, P. (2021). *Een zee van liefde*. Uitgeverij Lannoo.
- Haayema, M. (2015). *Sterrenwachter*. De Vier Windstreken.
- Huiberts, M. (2018). *Een schildpad was zijn schildje kwijt*. Gottmer.
- Koppens, J. (2005). *Big maakt een tekening*. Clavis.

Koppens, J. (2010). *Net als Tijger*. Clavis.

Koppens, J. (2013). *Een taart voor konijn*. Clavis.

Kromhaut, R. (2022). *Mevrouw Das en Meneer Ping*. Leopold.

Kuyper, S. (2012). *Een muts voor de maan*. Leopold.

Lagermann, C. (2012). *Snip*. Uitgeverij Hoogland & Van Klaveren.

Lejeune, M. (2024). *Ik zoek wat ik wil*. Levendig.

Loman, S. (2019). *De warme winterkleden van Beer*. Clavis.

Loman, S. (2019). *Fee wenskonijn*. Clavis.

Minne, B. (2021). *Paard en de roddelkippen*. De Eenhoorn.

Misschaert, I. (2009). *Balthazar, de eenzaamste ezel ooit*. De Eenhoorn.

Nielandt, D. (2016). *De allerbeste beste*. De Eenhoorn.

Oud, P. (2020). *Zomer met Fien en Milo*. Clavis.

Praagman, M. (2014). *Vergeet mij nietje*. De Eenhoorn.

Quintart, N. (2022). *Oscar en Nina en de zwarte vogel*. Clavis.

Rombaut, E. (2019). *Schaap zoekt schoen*. Van Halewyck.

Schothorst, D. (2017). *De mooiste ster*. Clavis.

Spee, G. & van der Meij, K. (2020). *Dierendorpje helpt de bijen*. Kluitman.

Strijkveen, L. (2021). *Hoe Jack leert springen*. Boekscout.

Timmers, L. (2015). *Garage Gust*. Querido.

Valckx, K. (2015). *Billy en de zware jongen*. Gottmer.

Vandaele, A. (2020). *Stop*. Clavis.

van der Stelt, T. (2009). *Api leert zwemmen*. Leopold.

Van Gageldonck, M. (2019). *Dobber*. Clavis.

Van Genechten, G. (2007). *Max op de fiets*. Clavis.

Van Genechten, G. (2011). *Superbeesje is al onderweg*. Clavis.

Van Genechten, G. (2012). *Het grote poepconcours*. Clavis.

Veldkamp, T. (2017). *Dat wordt smullen*. Gottmer.

Velthuijs, M. (2019). *Kikker is een held*. Leopold.

Verhoef, N. (2018). *Baas van iets groots*. De Eenhoorn.

Westera, B. (2018). *Nellie & Cezar: De vier seizoenen*. Lannoo.